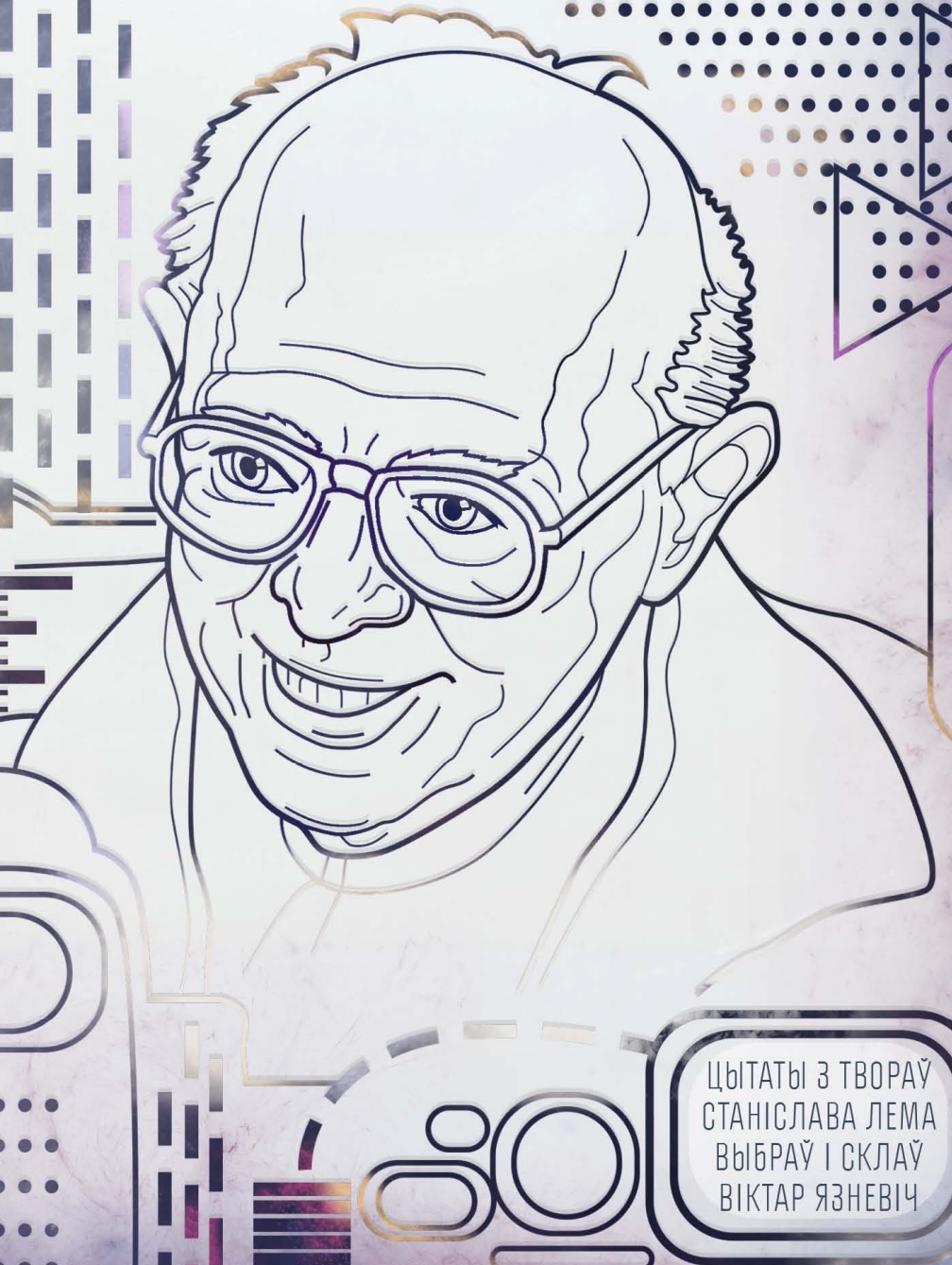

СВЕТ СТАНІСЛАВА ЛЕМА

СВЕТ СТАНІСЛАВА ЛЕМА

ВЫДАВЕЦТВА
ГАЛІЯФЫ

ЦЫТАТЫ З ТВОРАЎ
СТАНІСЛАВА ЛЕМА
ВЫБРАЎ І СКЛАЎ
ВІКТАР ЯЗНЕВІЧ

Свет Станіслава Лема

*Цытаты
Афарызмы*

*Цытаты з твораў Станіслава Лема
выбраў і склаў Віктар Язневіч*

Мінск
«Галіяфы»
2022

УДК 821.162.1-84
ББК 84(4Пол)-4
С40

Укладальнік Віктар Язневіч

Пераклад з польскай мовы:

*В. Язневіч, А. Бутэвіч, Л. Казлоў, М. Пушкіна,
А. Кудраўцаў, М. Кандратаў*

Свет Станіслава Лема : цытаты, афарызмы / уклад. Віктар
С40 Язневіч ; пер. з польск. В. Язневіча, А. Бутэвіча, Л. Казлова,
М. Пушкінай, А. Кудраўцава, М. Кандратава. — Мінск : Галія-
фы, 2022. — 248 с.

ISBN 978-985-7285-11-2.

**УДК 821.162.1-84
ББК 84(4Пол)-4**

ISBN 978-985-7285-11-2

© Язневіч Віктар, укладанне, прадмова, пераклад
на беларускую мову, 2022
© Tomasz Lem, цытаты з твораў Станіслава Лема,
фотаздымкі Станіслава Лема, 2016
© Казлоў Л., пераклад на беларускую мову, 2021
© Кандратаў М., пераклад на беларускую мову, 2021
© Бутэвіч А., пераклад на беларускую мову, 2011
© Кудраўцаў А., пераклад на беларускую мову, 1996
© Пушкіна М., пераклад на беларускую мову, 2021
© Язневіч В., фотаздымкі Станіслава Лема, 2005
© Афармленне. ПВУП «Галіяфы», 2022

Змест

Місія Станіслава Лема	8
Цытаты <i>à la</i> афарызмы Станіслава Лема	16
Станіслаў Лем пра сябе	19
Станіслаў Лем пра свет	40
Чалавек з Марса / <i>Człowiek z Marsa</i>	40
Астранаўты / <i>Astronauta</i>	41
Шпіталь Перамянення / <i>Szpital Przemienienia</i>	42
Магеланава Воблака / <i>Obłok Magellana</i>	47
Дыялогі / <i>Dialogi</i>	50
Зорныя дзённікі / <i>Dzienniki gwiazdowe</i>	53
Эдэм / <i>Eden</i>	57
Раследаванне / <i>Śledztwo</i>	59
Апавяданні пра пілота Піркса / <i>Opowieści o pilocie Pirxie</i>	61
Вяртанне з зорак / <i>Powrót z gwiazd</i>	66
Дзённік, знойдзены ў ванне / <i>Pamiętnik znaleziony w wannie</i>	67
Салярис / <i>Solaris</i>	70
З успамінаў Іёна Тыхага / <i>Ze wspomnień Ijona Tichego</i>	76
Выхад на арбіту / <i>Wejście na orbitę</i>	78
Сума тэхналогіі / <i>Summa technologiae</i>	80
Непераможны / <i>Niezwyciężony</i>	85
Казкі робатаў / <i>Bajki robotów</i>	86
Кіберыяда / <i>Cyberiada</i>	88
Высокі Замак / <i>Wysoki Zamek</i>	93
Голас Госпада / <i>Głos Pana</i>	94

Філасофія выпадку / <i>Filozofia przypadku</i>	103
Фантастыка і футуралогія 1 / <i>Fantastyka i futurologia 1</i>	106
Фантастыка і футуралогія 2 / <i>Fantastyka i futurologia 2</i>	107
Футуралагічны кангрэс / <i>Kongres futurologiczny</i>	111
Абсалютны вакуум / <i>Doskonała próżnia</i>	114
Уяўная велічыня / <i>Wielkość urojona</i>	118
Голем XIV / <i>Golem XIV</i>	119
Маска / <i>Maska</i>	123
Разважанні і нарысы / <i>Rozprawy i szkice</i>	124
Катар / <i>Katar</i>	128
Агляд на месцы / <i>Wizja lokalna</i>	131
Правакацыя / <i>Prowokacja</i>	135
Бібліятэка XXI стагоддзя / <i>Biblioteka XXI wieku</i>	137
Мір на Зямлі / <i>Pokój na Ziemi</i>	139
Фіяска / <i>Fiasko</i>	141
Розныя апавяданні / <i>Opowiadania różne</i>	145
Мілыя часы / <i>Lube czasy</i>	148
Сэксуальныя войны (англ.) / <i>Sex Wars (1996)</i>	150
Таямніца кітайскага пакою / <i>Tajemnica chińskiego pokoju</i> ...	154
Дзіркі ў цэлым / <i>Dziury w całym</i>	156
Мегабітная бомба / <i>Bomba megabitowa</i>	157
Свет на мяжы / <i>Świat na krawędzi</i>	161
Імгненне / <i>Okamgnienie</i>	162
Так кажа... Лем / <i>Tako rzecze... Lem</i>	164
Лісты, або Супраціў матэрыі / <i>Listy albo opór materii</i>	170
ДыЛЕМы / <i>DyLEMaty</i>	171
Мой погляд на літаратуру / <i>Mój pogląd na literaturę</i>	173
Кароткія замыканні / <i>Krótkie zwarcia</i>	175
Сэксуальныя войны (англ.) / <i>Sex Wars (2004)</i>	177
Раса драпешнікаў / <i>Rasa drapieżców</i>	178

Лем С., Мрожэк С., Лісты 1956–1978 / <i>Lem Stanisław, Mrożek Sławomir, Listy 1956–1978</i>	180
Слава і Фартуна. Лісты да Майкла Кандэля 1972–1987 / <i>Sława i Fortuna. Listy do Michaela Kandla 1972–1987</i>	181
Розныя артыкулы / <i>Artykuły różne</i>	186
Розныя інтэрв'ю / <i>Wywiady różne</i>	199
Індэкс цытат.....	208
Беларускамоўная бібліяграфія Станіслава Лема.....	241

Місія Станіслава Лема

Выпадак — гэта значыць асаблівае размяшчэнне генаў — абдарыў мяне здольнасцямі, якія ў XX стагоддзі адпавядалі пісьменніцкаму пакліканню. І пакліканне тое было недзе на памежжы мастацтва і навукі. Вось чаму я звярнуўся да навуковай фантастыкі, якую ўспрымаў, аднак, смяротна сур'ёзна, нават калі гэта была фантастыка гумарыстычнага кшталту. Уладкаванне майго духу было дадзена мне ад нараджэння; на ўладкаванне свету я ніякага ўплыву не меў. Такія дзве зыходна незалежныя пераменныя; у мяне была магчымасць у пэўнай ступені іх карэляваць.

Станіслаў Лем

Знакаміты польскі пісьменнік і філосаф Станіслаў Герман Лем (*Stanisław Herman Lem*; 12.09.1921, Львоў — 27.03.2006, Кракаў) пакінуў багацейшую спадчыну. Ён займаўся і сучасным раманам, і навуковай фантастыкай (у тым ліку ў рэалістычным стылі), і фантастычным гратэскам (у стылі апавяданняў эпохі Асветы, а таксама ў стылі казкі), і калялітаратурнымі фантастычнымі нарысамі-апокрыфамі (у стылі рэцэнзій і прадмоў да «ненапісаных кніг»), і навуковымі літаратурнымі і філасофскімі манаграфіямі (у тым ліку ў выглядзе «платонаўска-беркліевых» дыялогаў), і так званай «сільвічнай» прозай (скампанаванай з разнастайных фрагментаў: нататак, каментароў, успамінаў, анекдотаў), і разнастайнымі эсэ пераважна на літаратурныя, навуковыя і навукова-папулярныя тэмы, а таксама фельетонамі літаратурнай і

палітычнай тэматыкі. Вялікае месца ў яго творчасці займаюць «жывыя гутаркі» і шматлікія інтэрв’ю, а таксама эпісталярны жанр. Можна сцвярджаць, што ва ўсіх гэтых відах ён стварыў сапраўдныя шэдэўры. Літаратурную дзейнасць Станіслава Лема характарызуюць творчы размах, эрудыцыя, займальнасць, непараўнальная фантазія і пачуццё гумару, глыбіня думкі, а ва ўсім гэтым натуральна прысутнічае дыдактызм.

Усю творчую дзейнасць Станіслава Лема можна разбіць на два перыяды: утапічны (з пачатку літаратурнай дзейнасці ў 1946 годзе да 1955-га) — выяўленне свету, добразычлівага да ўсіх сваіх жыхароў, і антыўтапічны (з 1956 года і да канца жыцця) — выяўленне свету, злавеснага адносна жыхароў. У першы перыяд ім былі напісаныя фантастычныя раманы «Чалавек з Марса», «Астранаўты», «Магеланава Воблака», рэалістычныя раманы-трылогія «Нястрачаны час», п’еса «Яхта “Парадыз”» (у суаўтарстве), зборнік апавяданняў «Сезам», асобныя рэалістычныя (пераважна ваеннай тэматыкі) і фантастычныя апавяданні, а таксама артыкулы на літаратурныя і навукова-тэхнічныя тэмы. Большасць твораў гэтага перыяду створаныя ў духу сацрэалізму — такі быў час, такія былі патрабаванні цензуры і выдаўцоў, інакш творы не ўбачылі б свет. Пазней Станіслаў Лем вельмі крытычна ставіўся да сваёй творчасці гэтага перыяду, катэгарычна забараняючы або з цяжкасцю дазваляючы перавыдаваць і перакладаць свае раннія раманы, апавяданні і артыкулы, хаця ў сваіх сацрэалістычных творах ён не столькі будаваў светлую камуністычную будучыню, колькі крытыкаваў капіталізм пераважна амерыканскага ўзору.

Смерць Сталіна ў 1953 годзе і далейшыя змены ў Савецкім Саюзе выклікалі змены і ў Польшчы. Наступіў пералом у свядомасці Станіслава Лема. З выдання ў 1957-м раней напісанай філасофскай манаграфіі «Дыялогі», у якой аўтар крытыкуе

цэнтралізаваную сістэму кіравання краінай, для яго пачаўся най-
больш плённы і разнастайны другі — антыўтапічны — перыяд
творчасці, які ў сваю чаргу разбіваецца на тры этапы. Першы —
літаратурна-філасофскі (1956–1970), прычым літаратурны пе-
раважна ў галіне строгай навуковай фантастыкі (*hard science
fiction*), часта з элементамі гратэску. За гэты час выйшлі ў свет
зборнікі апавяданняў «Зорныя дзённікі», «Уварванне з Альдэ-
барана», «Кніга робатаў», «Казкі робатаў», «Кіберыяда», «Паля-
ванне», «“Выратуем космас!” і іншыя апавяданні», «Апавяданні
пра пілота Піркса», «Бяссоніца», раманы «Эдэм», «Следства»,
«Дзённік, знойдзены ў ванне», «Вяртанне з зорак», «Салярыс»,
«Непераможны», «Голас Госпада», «Футуралагічны кангрэс», дру-
куюцца асобныя фантастычныя апавяданні, аўтабіяграфічная
аповесць «Высокі Замак». Дзякуючы эзопаўскай мове і покрыву
навуковай фантастыкі цензура не заўважала змешчаную ў многіх
творах крытыку сучаснасці, а папулярнасць твораў пісьменніка
пастаянна расла. Акрамя «Дыялогаў» Станіслаў Лем апублікаваў
шэраг фундаментальных літаратурна-філасофскіх манаграфій:
«Сума тэхналогіі», «Філасофія выпадку», двухтомнік «Фантастыка
і футуралогія». У гэты ж час ён супрацоўнічаў з літаратурнымі,
філасофскімі і грамадска-палітычнымі выданнямі, напісаў каля
паўтары сотні артыкулаў, важнейшыя з якіх увайшлі ў кнігі «Выход
на арбіту» і «Разважанні і нарысы».

Выканаўшы каласальную працу па вывучэнні тэорыі літара-
туры ўвогуле, што знайшло адлюстраванне ў «Філасофіі выпадку»,
і жанра навуковай фантастыкі ў прыватнасці («Фантастыка і
футуралогія», у якой згадваюцца больш за шэсцьсот твораў чаты-
рыхсот аўтараў, галоўным чынам англамоўных), Станіслаў Лем
у жанры расчараваўся і з пачатку 1970-х гадоў займаўся пераважна
літаратурнымі эксперыментамі і праблемамі на мяжы літаратуры,

філасофіі і футуралогіі. Такім чынам, наступіў другі этап антыўтапічнага перыяду яго творчасці — літаратурна-эксперыментатарскі (1971–1988). Пра гэта абвясціў сам Станіслаў Лем у адкрытым лісце «Маім чытачам». Ён назваў шэраг прычын, чаму кожная наступная яго кніга ўсё меней падобная да папярэдніх: аўтар не хоча і не можа пісаць працяг раней напісаных кніг, дзе разгадвалі б іх загадкі, бо гэта супярэчыла б асноўнаму прынцыпу, што, будучы меркай зямных рэчаў, чалавек не з’яўляецца меркай усяго Космасу; не хоча паўтарацца дзеля самога працэсу апавядання, бо ім кіруе працэс пераменаў, а не намаганне любой цаной быць модным або пастаянна падабацца; яго перастала цікавіць навуковая фантастыка, бо яна ператвараецца ў псеўда-навуковыя казкі або палухае нас спрошчанымі карцінамі будучых кашмараў цывілізацыі, у той час як няма нічога больш важнага, чым спробы зразумець, куды наш свет рухаецца, і ці павінны мы гэтаму супраціўляцца, або, прымаючы гэты рух, актыўна ў ім удзельнічаць.

За гэты час Станіслаў Лем апублікаваў такія «эксперыментатарскія» творы, як зборнікі рэцэнзій на неіснуючыя кнігі «Абсалютны вакуум», зборнік прадмоў да неіснуючых твораў «Уяўная велічыня», зборнікі апавяданняў «Маска», «Дадатак» і «Паўтарэнне», якія дапаўняюць раней распачатыя цыклы, раманы «Катар», пашыраны варыянт аповесці «Голем XIV», пачатак якой быў апублікаваны ў складзе «Уяўнай велічыні», раманы «Агляд на месцы», які пісаў з перапынкамі фактычна ўсё папярэдняе дзесяцігоддзе. У гэты ж час пісьменнік надрукаваў звыш 60 артыкулаў у польскіх перыядычных выданнях.

Пасля ўсталявання ў Польшчы ваеннага становішча (13 снежня 1981 года) Станіслаў Лем у 1982-м пакінуў краіну і пражываў спачатку ў Заходнім Берліне, а потым з сям’ёй у Вене (1983–1988).

За час эміграцыі Станіслаў Лем выдаў зборнікі рэцэнзій на неіснуючыя творы «Правакацыя» і «Бібліятэка XXI стагоддзя», раманы «Мір на Зямлі» і «Фіяска», некалькі апавяданняў, вялікі аўтабіяграфічны артыкул «Маё жыццё», у якім дастаткова падрабязна і крытычна асэнсаваў сваю літаратурную творчасць і яе вытокі, распавёў аб сваім пісьменніцкім метадзе, а таксама кнігу-інтэрв'ю «Размовы са Станіславам Лемам». У гэты ж час ён надрукаваў шмат артыкулаў у англамоўных і нямецкамоўных перыядычных выданнях, а таксама (пад псеўданімам П. Знаўца — *P. Znowca*) у штомесячным польскамоўным апазіцыйна-дэсідэнцкім парызжскім часопісе «Культура» (пад рэдакцыяй Ежы Гедройца — ёсць у Мінску вуліца яго імя) з крытыкай марксізму-ленінізму і палітыкі Савецкага Саюза.

Пасля вяртання ў Польшчу ў 1989 годзе Станіслаў Лем прыныцова перастаў пісаць мастацкія фантастычныя творы, а заняўся філасофіяй і публіцыстыкай, заслужыўшы званне «кракаўскага аракула», які ва ўсім дасведчаны і аб усім мае ўласнае меркаванне. Тым самым пачаўся трэці этап антыўтапічнага перыяду творчасці — філасофска-публіцыстычны (1989–2006). У розных перыядычных выданнях выйшла больш за тысячу (!) артыкулаў на навукова-тэхнічныя, філасофскія, літаратурныя, палітычныя тэмы, ён часта даваў інтэрв'ю. Найважнейшае з гэтага ўвайшло ў кнігі «Мілыя часіны», «*Sex Wars*», «Таямніца кітайскага пакою», «Дзіркі ў цэлым», «Мегабітная бомба», «Імгненне», «ДыЛЕМы», «Мой погляд на літаратуру», «Малох», «Кароткія замыканні», «Раса драпежнікаў», акрамя гэтага былі выдадзеныя две кнігі-гаворкі «Свет на мяжы» і «Так каза... Лем», а таксама зборнік выбраных лістоў («Лісты, або Супраціў матэры»). Веданне моў, пастаяннае чытанне навуковых і навукова-папулярных часопісаў і кніг (яшчэ і на англійскай,

нямецкай, французскай і рускай мовах), выдатны розум дазвалялі яму быць у курсе ўсіх дасягненняў навукі і тэхнікі і ў пэўнай ступені прадказваць напрамкі іх развіцця.

Нягледзячы на разнастайнасць стыляў і жанраў, у працах Станіслава Лема пануе своеасаблівая разумовая аднастайнасць: дыскурсійная проза ўяўляе сабой аўтакаментарый да белетрыстыкі, а белетрыстыка ў сваю чаргу з'яўляецца ілюстрацыяй тэарэтычных разважанняў. Усё гэта адлюстроўвала адзін і той жа рэальны свет з розных несупярэчлівых пунктаў гледжання. У сваіх мастацкіх творах і навуковых эсэ Станіслаў Лем разглядае законы прыроды і грамадства, пытанні рэлігіі, законы эвалюцыі ў цэлым і эвалюцыі чалавека ў прыватнасці, кібернетыку і інфарматыку, штучны інтэлект і віртуальную рэальнасць, касмалогію і касмагонію. Тым самым проза Лема вырастае проста з дасягненняў прыродазнаўчых навук XX стагоддзя, з духу эпохі.

Пры гэтым у сваёй навукова-фантастычнай прозе Станіслаў Лем строга прытрымліваўся самім ім устаноўленага прынцыпу-патрабавання, што фантастычнасць твора не можа быць мэтай, а з'яўляецца толькі сродкам яе дасягнення, сама ж мэта — імкненне дэталёва спазнаць чалавека, зразумець, што «ступень фантастычнасці» — нішто, калі гэтай мэце не служыць. Ідэалам фантаста павінен быць не «максімум фантастычнасці», а яе «оптымум» — у той меры, якой патрабуе мэта яго працы.

Фантастычны свет Станіслава Лема ў дачыненні да рэчаіснасці амаль заўсёды характарызаваўся рэалізмам і рацыяналізмам, пры гэтым рэалізм заключаецца ў тым, што аўтар піша аб праблемах, якія альбо ўжо з'яўляюцца часткай жыцця і турбуюць людзей, альбо аб праблемах, з'яўленне якіх у будучым уяўляецца аўтару верагодным, а рацыяналізм азначае, што аўтар не ўводзіць у сюжэт ні крошкі звышнатуральнага, нічога такога, у што ён сам

не мог бы паверыць. Таму навуковая фантастыка Станіслава Лема сацыялагічна арыентаваная.

Станіслаў Лем згаджаўся з меркаваннем, што ў параўнанні з яго дыскурсіўнымі кнігамі ў яго белетрыстыцы адкрываюцца бяздонныя філасофскія гарызонты, і гэта, хутчэй за ўсё, адбываецца таму, што калі пішаш што-небудзь дыскурсіўнае, інстынктыўна стрымліваешся, імкнешся быць больш дысцыплінаваным. У гэтым пісьменнік-філосаф бачыў перавагу літаратуры, перавагу, якая заключаецца ў тым, што, у адрозненне ад навукі, ад філасофіі, у белетрыстычнай паэтыцы можна самому сабе супярэчыць, можна самога сябе падвргаць сумневу, можна з самім сабой забаўляцца гэтак жа, як з цэлым светам. І свет, для забавы створаны, валодае прывабнасцю, якой ні ў адным, хай сабе самым важным або філасофскім, дыскурсе не знайсці. А калі і знойдзецца там, то гэта ўжо будзе Літаратура замаскіраваная, якая ўяўляецца Філасофіяй, не будучы ёю «ў сапраўднасці».

Таму меркаванні спецыялістаў разыходзяцца, калі задаюць пытанне: кім жа з'яўляецца Станіслаў Лем — пісьменнікам, прапаведнікам нейкай уласнай філасофіі (пісьменнікам, які філасофствуе), або філосафам, які піша першакласную белетрыстыку (філосафам, які практыкуе пісьменніцтвам)? Атрымалася ж так, што, дасягнуўшы літаратурнага поспеху і атрымаўшы сусветную вядомасць (дзякуючы мільённым накладам сваіх мастацкіх твораў, якія перакладаюцца на многія мовы свету), Лем-пісьменнік перайшоў дарогу Лему-філосафу: выдаўцы чакалі ад яго выключна мастацкіх твораў, якія можна паставіць на паліцу «Фантастыка», але ніяк не твораў для паліцы «Філасофія», хоць менавіта такіх кніг Станіслаў Лем напісаў дастаткова шмат. Вынікам сусветнага прызнання заслуг у галіне літаратуры стала ўключэнне імя Станіслава Лема ў розныя энцыклапедыі, але амаль выключна як

аўтара навуковай фантастыкі, які ў фантастычныя, жартаўлівыя, гратэскавыя формы апрапае часам філасофскія пытанні.

Стаўшы, па сутнасці, буйным філосафам-мысляром XX стагоддзя, Станіслаў Лем доўгі час амаль не быў вядомы сусветнай філасофскай супольнасці. І толькі ў самым канцы стагоддзя намеціўся паварот да прызнання яго філосафам. Імя пісьменніка ўвайшло ў філасофскія энцыклапедыі і слоўнікі Беларусі (1999), Германіі (1999), Расіі (2001), Польшчы (2005). У розных краінах з'явіўся шэраг навуковых манаграфій і дысертацый, якія даследуюць у тым ліку і гэты напрамак — філасофскі, найважнейшы, на думку самога Станіслава Лема, — у яго творчасці.

Апавяданне «Сто трыццаць сем секунд» пачынаецца словамі: «Панове, з-за недахопу часу і ў сувязі з неспрыяльнымі абставінамі большасць людзей пакідае гэты свет, не разважаючы над яго сутнасцю». Але Станіслаў Лем пастаянна разважаў над светам і дзейнічаў інтэнсіўна ў многіх напрамках адначасова — у прыродазнаўстве, біялогіі, філасофіі, кібернетыцы, мастацкай літаратуры. Урэшце ўсе гэтыя напрамкі ў пэўнай ступені аб'ядналіся ў адно цэлае, непарыўнае ад успрымання асобы пісьменніка. Таму мела рацыю жонка Станіслава Лема пані Барбара, якая яшчэ ў канцы сямідзесятых гадоў мінулага стагоддзя пранікліва выказала здагадку, што з цягам часу ў яе мужа з'явілася адчуванне місіі. «Місіі ў тым сэнсе, — паўтараў следам за жонкай Станіслаў Лем, — што я прыйшоў, каб выказацца пра некаторыя рэчы, людзі павінны выслухаць гэта, а затым свет мае быць... магчыма, невыратаваны і палепшаны, але мне ўсё-ткі ўдасца далучыцца да агульнага паляпшэння свету».

Але ці прыслухоўваецца свет да думак Станіслава Лема?..

(Тэкст: Віктар Язневіч)

Цытаты à *la* афарызмы Станіслава Лема

Добрым дадаткам да біяграфіі Станіслава Лема можа стацца падборка цытат пісьменніка пра сябе і сваю творчасць. У прынце (бо Лем даў больш за пяцьсот інтэрв'ю, апублікаваў больш за паўтары тысячы артыкулаў і даслаў некалькі дзясяткаў тысяч лістоў, многія з якіх захаваліся ў выглядзе копій у хатнім архіве пісьменніка) пры наяўнасці адпаведнага жадання і стараннасці з цытат са шматлікіх работ можна скласці паўнаwartасную «Аўтабіяграфію» Лема. У раздзеле «Станіслаў Лем пра сябе» абмяжоўваемся толькі паўтары сотнямі такіх цытат, размешчаных у храналагічным парадку паводле іх напісання або вымаўлення.

Афарызм — гэта лаканічнае выказванне, якое адлюстроўвае агульную філасофскую або маральную ісціну і пасля шматкроць рэпрадукаванае іншымі людзьмі. Некаторыя выказванні Лема, якія дзівяць арыгінальнасцю і дарэчнасцю, ужо залічваюцца да канона польскай афарыстыкі і таму прысутнічаюць у розных зборніках мудрых думак. У раздзеле «Станіслаў Лем пра свет» была распчатая спроба атрымаць афарызмы з усіх твораў пісьменніка. Крыніцай сталіся творы Лема (раманы, апавяданні, навуковыя манаграфіі, артыкулы, інтэрв'ю, лісты), выдадзеныя зборнікі афарызмаў, розныя інтэрнэт-сайты з цытатамі і афарызмамі на многіх мовах свету (пры гэтым варта быць вельмі ўважлівым, бо за межамі Польшчы многія афарызмы Станіслава Ежы Леца прыпісваюць Станіславу Лему і наадварот), а таксама

некаторыя навуковыя працы з цытатамі Лема афарыстычнага характару. Гэта азначае, што большасць цытат, якія прэтэндуюць на званне афарызмаў, ужо былі выкарыстаныя іншымі людзьмі. Самым багатым на такія цытаты выявіўся раман «Голас Госпада», наступныя месцы занялі раман «Салярыс» і кніга-інтэрв'ю «Так кажа... Лем». Гэта вялікая колькасць цытат афарыстычнага характару (дзве тысячы; круглая лічба паказвае, што ўкладальнік быў змушаны штучна абмежавацца колькасцю цытат, каб завяршыць працу) пераканаўча пацвярджае рэалістычную сутнасць літаратурных твораў Лема, нават самых фантастычных. Якія з гэтых цытат-выказванняў стануць сапраўднымі афарызмамі — пакажа час.

Да ўсіх цытат з абодвух раздзелаў прыведзеныя іх выходныя крыніцы (год і назва на мове публікацыі), паказаны перакладнік і складзены «Індэкс цытат» на аснове больш за тысячу двухсот ключавых слоў.

Падрабязныя бібліяграфічныя даныя крыніц можна знайсці ў наступнай кнізе: Язневич, В. И. Станіслав Лем Нон Фикшн. Библиография и Персоналии / В. И. Язневич. — Минск: Медисонт, 2021. — 728 с.

У якасці ілюстрацый выкарыстаныя вокладкі кніг — першага выдання на польскай мове і, калі ёсць, выдання на беларускай мове.

Фотаздымкі Станіслава Лема — з хатняга архіва пісьменніка і зробленыя Віктарам Язневічам.

(Тэкст: Віктар Язневіч)

*

Перакладчыкі цытат на беларускую мову:

1) з апублікаваных у Беларусі твораў:

Бутэвіч Анатоль (таксама пад псеўданімам Максім Валашка) —
405–445, 500–575, 669–684, 1370, 1378–1380;

Казлоў Леў — 350, 576–594, 975–1001;

Кандратаў Мікола — 708, 709;

Кудраўцаў Алесь — 759–770;

Пушкіна Марыя — 302–349.

2) з перакладзеных спецыяльна для гэтай кнігі:

Язневіч Віктар — 1–150, 151–301, 351–404, 446–499, 595–668,
685–701, 704–707, 710–758, 771–974, 1002–1369, 1371–1377,
1381–1561, 1563, 1564, 1567–1584, 1586–2000. За рэдагаванне
гэтых перакладаў удзячны спадарыні Аксане Спрынчан.

Станіслаў Лем пра сябе

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1. Я быў тыранам. Норберт Вінер пачаў сваю біяграфію словамі: «I was a child prodigy» — «Я быў цудоўным дзіцём»; я мог бы сказаць толькі: «I was a monster» — «Я быў пачварай». Пачварай, быць можа, з некаторым перабольшаннем; але тое, што я тэрарызаваў сваё атачэнне, асабліва будучы яшчэ зусім малым, — гэта праўда. Есці я згаджаўся, калі бацька, стоячы на стале, па чарзе разгортваў і згортваў парасон, або зноў карміць мяне можна было толькі пад сталом. (1966, *Wysoki Zamek* [Высокі Замак])

2. Твар у мяне быў пульхны, вочы звычайна трохі лупатыя, бо ад прыроды мне было ўсё цікава, ды і рот часта разяўляў, здаецца, я меркаваў, што гэта надае мне прывабнасці. (Тамсама)

3. Я быў даволі самотным дзіцём, але зусім не ведаў пра гэта. Мне вельмі хацелася мець малодшага браціка або сястрычку, а напраўду — баюся — маленькага нявольніка. (Тамсама)

4. Выпадак — гэта значыць асаблівае размяшчэнне генаў — абдарыў мяне здольнасцямі, якія ў XX стагоддзі адпавядалі пісьменніцкаму пакліканню. І пакліканне тое

было недзе на памежжы мастацтва і навукі. (1972, *Eine Art Credo* [Нешта накшталт крэда (ням.)])

5. Я валодаю сілай уяўлення і ёсць раб логікі; мне цяжка ўявіць сабе нешта, што ніякім чынам не звязанае з рэальным светам. (Тамсама)

6. Я магу вельмі хутка адрозніць мудрага ад дурня, сляпца ад генія паводле некалькіх узятых наўздагад старонак. Гэта маё апірышча, якое шукаў Архімед, каб зрушыць Зямлю. (Тамсама)

7. Я заўсёды гатовы цалкам перагледзець свае меркаванні, погляды, ацэньванні, калі толькі ў мяне ўзнікнуць пераканаўчыя довады на карысць супрацьлеглага гледзішча. Толькі вось дагэтуль такіх я не мог знайсці. (Тамсама)

8. Калі (гэта самакрытыка) я сам занадта шмат пісаў пра грошы, то не праз прагнасць (неба сведка), а таму, што я такі педантычны хлопец і хачу ведаць, хто мяне падманвае і на колькі. (1953.01.13, *List do W. Lachnitta* [Ліст да В. Лахніта])

9. Мяне дратуе, мне сніцца і спакою не дае бачанне, на жаль, занадта цьмянае, — сучаснага рамана. Ці ўдасца мне ажыццявіць гэтыя планы, пакажа будучыня. (1956, *Od «Czasu nieutraconego» do «Sezamu»* [Ад «Нястрачанага часу» да «Сезаму»])

10. Мяне больш за ўсё цікавяць зямныя жанчыны. Іх так шмат, што ў мяне няма часу думаць пра жанчын не з гэтага свету. (1956, *Rzeczywistość wyprzedziła fantazję* [Рэальнасць апырэдзіла фантазію])

11. Як пісьменнік я жадаю быць прарокам з'яў (нават і ілжэпрарокам), а не іх спеваком і бардам. (1957, *Felieton nie-astronautyczny* [Фельетон не-астранаўтычны])

140. Як чалавек па прыродзе жудасна жорсткі, людзей, якія прыдумляюць вірусы кшталту «*I LOVE YOU*», я ахвотна прапускаю бы праз шыхты і лупцаваў, а на фінішы татуяваў бы ім на лобе надпіс «вораг чалавецтва нумар адзін». (Тамсама)

141. Раздражняюць мяне зло і глупства. Зло вынікае з глупства, а глупства сілкуецца злом. (Тамсама)

142. Я — натура на здзіўленне нечалавечая, проста нашпігаваная пацыфізмам. (2005, *Żądza krwi* [Смага крыві])

143. Усведамленне таго, што чалавечы розум наагул у стане дакрануцца да таямніцы даўгавечнасці элементаў Сусвету, ёсць для мяне захапляльным. (2005, *Władza mózgu* [Улада мозгу])

144. Нешта мне падказвае, што тое, што я чую пра людзей агіднага і непрыемнага, выявіцца праўдай, а вось апавяданні пра іх высакароднасць і сумленнасць ужо дакладныя ў меншай ступені. (2005, *Co wybrać?* [Што абраць?])

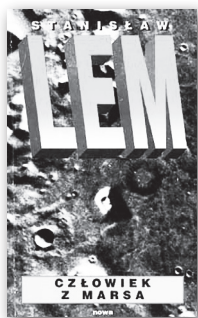
145. Супрацьстаянне маіх ідэалістычных футуралагічных уяўленняў з рэчаіснасцю выявілася балючым расчараваннем. (2006, *Internet-konferencja* [Інтэрнэт-канферэнцыя])

146. У агульных рысах мне ўдалося прадказаць узровень тэхналогіі, якой цяпер валодае чалавек. Праблема ў тым, што я меркаваў, што мы будзем выкарыстоўваць яе для зусім іншых мэтаў. У мяне была прывідная надзея, што мы будзем кіравацца ўтылітарнымі і эстэтычнымі меркаваннямі, а не толькі прыземленым жаданнем прыбытку. (Тамсама)

147. Для асабістага карыстання я стварыў уласны мінімалістычны этычны кодэкс: я проста імкнуся паводзіцца прстойна і ні для кога не быць свіннёй. (Тамсама)

Станіслаў Лем пра свет

Чалавек з Марса

Człowiek z Marsa

(1946)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

151. Чалавека ў бязвыпадным становішчы апаноўваюць апатыя, атупенне, аднак досыць найменшага прабліску надзеі — і сілы ўзрастаюць у сотні разоў, усе органы пачуццяў абстрааюцца да скрайнасці, і ён ператвараецца ў суцэльную напружаную цягліцу, каб у шалёным высілку выратаваць сваё жыццё.

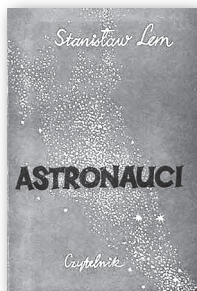
152. Знішчаць заўжды лягчэй, чым ствараць.

153. Цішыня б'е па вушах молатам.

154. Ілюзіі карысныя толькі часам і ў меру, апрача таго, чалавек без ілюзій дзейнічае смялей.

155. А што цягне чалавека да навукі, да пазнання, калі не любоў — любоў да праўды? Што можа зрабіць чалавек, які не ведае любові?

156. У найгоршую, найцяжкую хвіліну я ўспомніў, хто я ёсць і каго кахаю. Можа быць, гэта мяне выратавала. Неабходна мець хоць трохі веры... калі не ў сабе, то за сабой... Хоць лепш, каб яна была і ў цябе, і ў іншых. Толькі тады можна нешта здзейсніць.

Астранаўты

Astronauti

(1951)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

157. Чалавек першы з жывых істот наважыўся зірнуць, закінуўшы галаву, у неабсяжнае прадонне, якое распасціраецца над ім штоноч.

158. Зразумець — гэта значыць авалодаць. І ў гэтым нам дапамога матэматыка.

159. Мільёны клетак мозга злучаюцца ў пласты, пласты — у палі, палі — у цэнтры і зоны, звязаныя паміж сабой токамі з рознымі частотамі. Гэта вельмі складаная структура, напоўненая рухомай і зменнай, але суладнай, як музыка, гульнёй токаў, гэта і ёсць уласна душа...

160. Ніякая машына не можа зрабіць чалавека непатрэбным.

161. Ніколі не задавальняцца зробленым, заўсёды імкнучца наперад. Менавіта так заўжды чынілі людзі, якім удалося нечага дасягнуць у сваім жыцці.

162. Ніколі не схіляйцеся перад уласнымі ідэямі, ніколі не супакойвайцеся, біце па сваіх тэорыях з такой моцай, каб адлятала ад іх усё, што не адпавядае праўдзе.

163. Чым паўней чалавек пазнае свет, тым больш неабсяжныя адкрываюцца перад ім далягляды.

164. Каб быць карысным і іншым, і сабе, чалавек заўсёды мусіць знаходзіць радасць у сваёй працы.

165. Гэта быў чалавек, з якім мне лепш за ўсё маўчалася. Я ведаў яго, калі можна так сказаць, наскрозь, разумеў, чаго ён хоча, пра што думае, нават не глядзячы ў ягоны бок. Самая прысутнасць яго рабіла мяне мацней.

166. Найвышэйшай мерай для чалавека ёсць іншы чалавек.

167. Цану чаму-небудзь мы даведваемся, толькі губляючы яго.

168. Думка пра свет, поўны шчасця, магла з'явіцца толькі ў галаве дурня, бо нават у самым дасканалым з светаў над чалавекам заўжды будзе неба космасу з таямніцай сваёй бясконцасці, а таямніца — гэта значыць неспакой. І гэта вельмі добра, бо змушае думаць.

169. Больш істотна за разуменне канструкцыі машын ёсць разуменне тых, хто іх пабудаваў.

170. Што да «бессэнсоўнасці» атачэння, то так магла б сказаць і мурашка, якая трапіла ўнутр друкаркі.

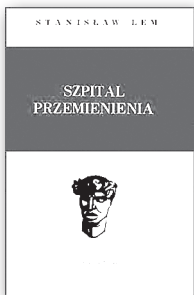
171. Матэрыя сляпая, і над ёй няма ніякай вышэйшай сілы, якая паказвала б ёй дарогу.

172. Парадак у бясконцыя прасторы космасу ўносіць чалавек, бо ён стварае каштоўнасці.

173. Істоты, якія прысвяцілі сваё жыццё знішчэнню, нават калі б яны былі наймагутнейшымі, ёсць прычынай уласнай гібелі.

174. Формы матэрыі набываюць прыгажосць і сэнс толькі тады, калі адлюстроўваюцца ў вачах, якія глядзяць на іх.

175. Толькі жыццё надае свету сэнс.

Шпіталь Перамянення

Szpital Przemienienia

(1955)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

176. Таго, што было і прайшло, няма, як калі б гэтага наагул не было. Гэта падобна да печыва, якое ты з'еў учора, — нічога з яго не маеш.

Магеланава Воблака

Oblok Magellana

(1955)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

235. Якое вялікае тое, што нас аб'ядноўвае, і якое нікчэмнае тое, што нас падзяляе.

236. Зоркі вялікія і моцныя, і вечныя ў параўнанні з чалавечым жыццём, якое з іх паўстала. Бо зоркі ствараюць чалавека і зоркі яго забіваюць.

237. Чалавек становіцца тым большы, чым большыя перашкоды ён сустракае.

238. У чалавеку ёсць усё: веліч і слабасць, любоў і жорсткасць, тое, што абмежавана, і тое, што не мае межаў.

239. Хіба не было дзіўна, што шлях у глыб космасу, як і ў глыб атама, аднолькава прыводзіў да бясконцасці?

240. Няма нічога багацейшага магчымасцямі за пустэчу.

241. Дай чалавеку ўсё, чаго ён жадае, і ты загубіш яго!

242. Музыка, якая, здавалася б, нічога не значыць, насамрэч азначае ўсё.

243. Цывілізацыя зрабіла нас падобнымі да цяплічных раслін: мы былі пульхныя, румяныя, недастаткова загартаваныя, не вэнджаныя ў д'ябальскім дыме!

244. У геалагічным маштабе чалавек жыве як матылёк-аднадзёнка.

245. Рэч гэта надзвычай складаная, настолькі складаная, што трэба яе паспрабаваць.

246. Рызыка можа быць вялікай, але сам факт яе існавання ўводзіць магчымасць поспеху.

247. Уступаючы ў новую сферу жыццёвай дзейнасці, чалавек сустракае супраціў невядомага.

273. Смерць — гэта крыніца неацэннай каштоўнасці кожнага моманту, кожнага ўздыху, загад напружыць усе сілы, каб мы паспелі зрабіць і перадаць наступным пакаленням як мага больш, напамін пра адказнасць за кожнае наша дзеянне, бо нічога з таго, што зроблена, нельга змяніць ці забыць за такі кароткі час, як жыццё чалавека.

274. Смерць вучыць нас любіць жыццё, і больш за ўсё іншых людзей, такіх жа смяротных, такіх жа поўных мужнасці і страху, якія таксама высоўваюцца тугою за межы фізічнага існавання і будуюць з любоўю тую будучыню, якую ім не будзе дадзена пабачыць.

275. Логіка чалавечай думкі адлюстроўваецца ў паводзінах невядомых істот не таму, што яна найбольш дасканалая, а таму, што яна неабходная.

276. Нельга фальсіфікаваць мінулае. Нельга перакрэсліваць у ім нават тое, што нам чужое. Мы можам абіраць з яго спадчыны, але трэба мець мужнасць усвядоміць увесь лёс чалавецтва на працягу ўсёй планетарнай гісторыі.

Дыялогі

Dialogi

(1957 і 1972 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

277. Апрача атамаў і іх структур існуе нешта яшчэ, і менавіта гэта загадкавае «нешта» робіць аднаўленне чалавека, яго ўваскрэшэнне з мёртвых немагчымым.

278. Неаднойчы здаралася так, што прагрэсіўная чалавечая думка адкрывала новую праўду менавіта ў форме незразумеласці, сумневаў або непасрэдных забаронаў.

Зорныя дзённікі **Dzienniki gwiazdowe**

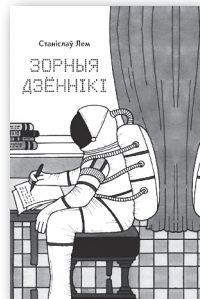
(1954–1996)

Апавяданні пераклала Марыя Пушкіна

Лем, С. Зорныя дзённікі / С. Лем ;

пер. з польск. М. Пушкінай. — Мінск:

Выдавец А. М. Янушкевіч, 2021. — 356 с.

302. Чалавек, які цэлы тыдзень толькі і займаўся тым, што біў самога сябе, не мае асаблівых нагод для гонару.

303. Шруба, закручаная ў сне, не зменіць сітуацыі ў рэальнасці.

304. Такая ўжо чалавечая натура: людзі хутчэй вераць самым непраўдападобным глупствам, чым дакладным фактам.

305. Як жа ўсё-ткі прыемна думаць, што толькі чалавек можа быць мярзотнікам.

306. Успышка новай зорачкі на цвердзі нябеснай там, дзе дагэтуль зор не было, сведчыць пра тое, што менавіта цяпер распадаецца планета, жыхары якой дасягнулі высокага ўзроўню цывілізацыі і адкрылі спосабы вызвалення ядзернай энергіі.

307. Я мусіў таксама расказаць экспертам свае сны, спецыялісты адразу ж класіфікавалі і парадкавалі іх згодна з параграфамі Крымінальнага кодэкса.

308. Мы хочам існаваць, а не мінаць, змяняцца і заставацца, быць усім, не рызыкуючы нічым.

309. Каго губляе той, хто памірае? Сябе? Не, бо памерлы не існуе, а той, хто не існуе, нічога не можа згубіць.

310. Смерць — гэта справа жывых, гэта страта кагосьці блізкага.

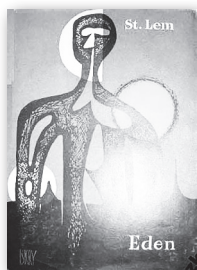
311. Няма нічога больш прыкрага для жыхароў якой-коліч планеты, чым тлумачыць свае тутэйшыя звычкі і традыцыі.

348. Існуе адмысловы метада ратавання разумовай раўнавагі — прыдумляць розных фікцыйных асоб.

349. Няпэўнасць быцця, выкліканая ўмяшальніцтвам новай тэхнікі ў чалавечае жыццё, можа прывесці да фатальнай фрустрацыі.

350. Чым вышэй цывілізацыя ў Галактыцы, тым больш там насмечана. [К. Л.]

Эдэм

Eden

(1959)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

351. У разліках была памылка...

352. Толькі не лайся — як толькі пачнём, канца не будзе.

353. Высвятляецца, даляцець — гэта дробязі; часам цяжэй сысці.

354. Часта цалкам бяскрыўдных істот эвалюцыя ператварае ў вонкава пагрозлівыя формы.

355. Мы, людзі, разважаем і спалучаем па-зямному і з прычыны гэтага можам зрабіць сур'ёзныя памылкі, прымаючы чужое падабенства за праўду, гэта значыць, укладаючы пэўныя факты ў схемы, прывезеныя з Зямлі.

356. Мы зрабілі тое, што павінныя былі зрабіць, але вельмі праўдападобна, што адбылося непаразуменне — з абодвух бакоў.

357. Увесь існуючы інфармацыйны матэрыял трэба запісаць і неяк адсартаваць, інакш мы ў ім згубімся.

358. Астранаўтыка — гэта чысты, цнатлівы плод чалавечай цікаўнасці.

372. Грамадства, не маючы магчымасці сканцэнтраваць супраціў, скіраваць варожыя пачуцці на канкрэтную асобу, становіцца ў нейкай меры маральна раззброеным.

373. Каб заваяваць свет, трэба яго напачатку назваць.

374. Няўжо насельніцтва планеты — гэта дзіця, якое зайшло ў тупік, адкуль яго можна вывесці за ручку?

Расследаванне

Śledztwo

(1959)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

375. Тып з пароды дурняў, якія любяць прыцягваць да сябе ўвагу і гатовы ў адказ на кожнае пытанне апавесці гісторыю свету.

376. Вар'яцтва — гэта не мех, у які можна звальваць усе людскія ўчынкi з незразумелымi для нас матывамi. У вар'яцтва ёсць свая структура, свая логіка паводзін.

377. Можна памнажаць і дзяліць розныя рэчы, даўжыню кіяў на шырыню капелюшоў, напрыклад, і з гэтага будуць утварацца розныя пастаянныя або зменныя.

378. У сваіх учынках чалавек дэманструе сваю індывідуальнасць. Яна выяўляецца і ў злачынных дзеяннях.

379. Здавалася, што ён знаходзіўся на мяжы, за якой ні ў чым нельга быць пэўным.

380. Хтосьці не спіць, каб нехта мог спаць.

381. Даследаваць можна толькі тое, што ў структуры падзей выяўляе заканамернасць.

382. Камяні падаюць заўжды, людзі прызвычайваюцца да гэтага.

399. Матэматычны лад свету — гэта наша малітва пірамідзе хаосу.

400. Чалавек разумны ёсць чалавек статыстычны.

401. Статыстыка стаіць ля нашага зачацця, яна выцягвае жэрабя набору генаў, якія твораць нашы целы, яна разыгрывае нашу смерць.

402. Гісторыя — гэта ўвасабленне броўнаўскіх рухаў, статыстычны танец часціц, якія не перастаюць марыць пра іншы зямны свет.

403. Можа, і Бог існуе толькі часамі? А перапынкі ў яго адсутнасці вельмі працяглыя, ці не праўда?

404. Хваробай можна патлумачыць самыя дзіўныя рэчы, нават прывіды і стыгматы, нават... нават цуд!

Апавяданні пра пілота Піркса

Opowieści o pilotcie Pirxie

(1959–1976)

*Апавяданні пераклаў Максім Валошка,
а цытаты — Віктар Язневіч [Я. В.]*

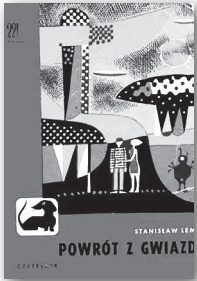
*Лем, С. Прыгоды Піркса : апавяданні /
С. Лем ; пер. з польск. М. Валошкі. — Мінск:
Мастацкая літаратура, 1992. — 380 с.*

405. У прасторы нічога не гіне.

406. Невук з фантазіяй, у адрозненне ад невука празайчнага, палічыў бы прычынай таямнічага знікнення ракет нейкія загадкавыя істоты з іншых зорак, якія мелі розум і зласлівы характар.

407. Людзі наогул занадта спадзяюцца на свае пачуцці і, калі бачаць на вуліцы памерлага знаёмага, хутчэй згодныя дапусціць, што ён уваскрос, чым падумаць, што яны самі звар'яцелі.

Вяртанне з зорак

Powrót z gwiazd

(1961)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

452. Я дыпламатычна маўчаў.

453. Мне падалося, што гэтая працэдура па знішчэнні забойцы ў чалавеку... калечыць яго.

454. Большасць людзей выкарыстоўваюць тэхналогію сваёй цывілізацыі, не разумеючы яе.

455. У рэстарачыі, ледзь толькі зірнуўшы ў меню, я зразумеў, што для мяне гэта кітайская грамата, і рашуча загадаў прынесці сняданак, звычайны сняданак.

456. Я ўжо заўважыў, што з робатамі я выдатна размаўляю, бо яны зусім нічому не здзіўляліся. Не маглі. Гэта было вельмі разумна прыдуманна.

457. Ёсць розніца паміж гераізмам і неабходнасцю. Я зрабіў тое, што зрабіў бы кожны.

458. Аргументы розуму нямоглыя супраць паноўных звычаяў.

459. Мы ліквідавалі пекла страсці, і тады выявілася, што разам з ім перастаў існаваць і рай.

460. Каму цікава, якімі рэчамі я запаўняў свае няшчасныя глузды на працягу гэтых дзесяці гадоў і чаму гэта павінна быць важней за тое, што запаўняла мае кішкі?

461. Яна была дзяўчынай, пазбаўленай рэфлексіі, пяшчотнай, незлапомнай і праз бязмежную наіўнасць сваёй жорсткасці — бязвіннай істотай, якая рабіла ўсіх няшчаснымі, бо не хацела нікога рабіць няшчасным.

462. Як звычайна бывае з навуковымі праблемамі, тое, што ў скарочаным і абагульненым выглядзе здавалася параўнальна

простым і ясным, ускладнялася тым мацней, чым больш дакладнага я хацеў высвятлення.

463. Такая сутнасць усіх чалавечых учынкаў: у іх ніколі не бывае добра без зла.

464. Калі я магу быць бязлітасным да іншых, то мушу быць такім самым і да сябе.

465. Мне здаецца, яны зрабілі жаклівую рэч. Яны забілі ў чалавеку чалавека.

466. Хіба гэта не ўсё адно: я сам заб'ю або аддам загад?

467. Я ўважліва глядзеў, быццам на яе твары быў напісаны мой лёс.

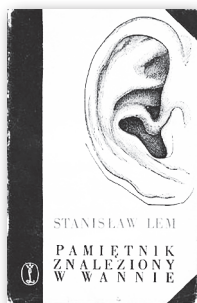
468. Цестагалоўныя кіслае сваё браджэнне прынялі за душу, распорванне чэраваў сваіх — за гісторыю, сродкі, што адцягваюць раскладанне, — за цывілізацыю.

469. Калі жанчына мае быць як полымя, мужчына мусіць быць як лёд.

470. Няма такой пакуты, якую нельга яшчэ больш павялічыць.

471. У космасе павінныя быць караблі іншых сістэм, але лягчэй сустрэцца двум камарам, выпушчаным на процілеглых баках зямнога шара.

472. Чалавек павінен есці, піць і апранацца, рэшта ёсць вар'яцтвам.

Дзённік, знойдзены ў ванне
Pamiętnik znaleziony w wannie

(1961)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

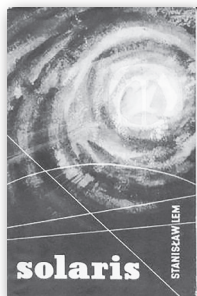
473. Чым вышэй цывілізацыя, тым больш жыццёва неабходна ёй падтрымліваць цыркуляцыю інфармацыі,

496. Здрада становіцца марнай, калі праўда ператвараецца ў адну з масак хлусні.

497. У пацалунку, нават раптоўным, падступным, змушаным, ёсць нешта — як бы гэта сказаць — вытанчана густоўнае, сапраўднае, дарэчнае — о! знайшоў: пацалунак — гэта ўпрыгожанне, дэкарацыя, алюзія і алегорыя.

498. Ганьба мусіць мець сэнс, і яшчэ які! Найчарнейшы, зламысны!

499. Я мог дзейнічаць утойліва, хлуснёй і падманам, як ён, а буду паводзіцца так, як быццам мяне заліло зьяненне міласэрнасці, дабрыні і агульначалавечай ласкі.

Салярыс

Solaris

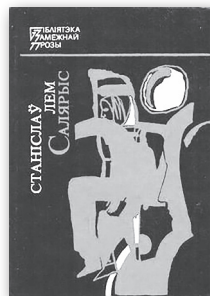
(1961)

Раман пераклаў *Максім Валюшка*

Лем, С. Салярыс / С. Лем ; пер. з польск.

М. Валюшкі. — Мінск: Мастацкая

літаратура, 1994. — 44 с.

500. Страху я не адчуваў. Не дзеля таго прыляцеў я з гэткай далечыні, каб загінуць ля самай цэлі.

501. Усюды панавалі такія самыя, толькі яшчэ большыя, нібыта ад спешкі, беспарадак і хаос.

502. Нічога не парадзіш, у маёй натуры скрупулёзнасць ва ўсім — ці то ў важным, ці то ў дробязях.

503. Высвятлялася, што замест адной загадкі ўзнікала другая, яшчэ больш неверагодная.

570. Гэта адзіны Бог, якому я мог бы паверыць. Яго пакуты — не адкупленне, яны нікога не забяўляюць, нічому не служаць, яны проста існуюць.

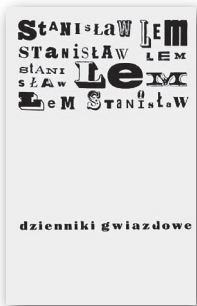
571. Нікая тэорыя не магла перадаць рэальнага ўражання.

572. Знешне спакойны, я ўсё-такі нечага чакаў.

573. Кожны з нас ведае, што ўяўляе з сябе матэрыяльная істота, падуладная законам фізіялогіі і фізікі, і што моц усіх нашых пачуццяў, нават аб'яднаных, не можа супрацьстаяць гэтым законам, а можа толькі ненавідзец іх.

574. Адвечная вера закаханых і паэтаў ва ўсемагутнасць кахання, якое перамагае смерць, стагоддзямі неадлучны ад нас словы «finis vitae sed non amoris» («каханне мацней за смерць») — усё гэта падман.

575. Якія здзяйсненні, кпіны, якія пакуты яшчэ чакалі мяне? Я нічога не ведаў, але па-ранейшаму верыў, што не мінуў яшчэ час нязвыкла суровых цудаў.

З успамінаў Іёна Тыхага *Ze wspomnień Ijona Tichogo*

(1961–1976)

Апавяданні пераклаў Леў Казлоў

Лем, С. Зорныя дзённікі. З успамінаў Іёна Тыхага : апавяданні. Футуралагічны кангрэс : раман / С. Лем ; пер. з польск.

Л. Казлова. — Мінск: Галіяфы, 2022. — 376 с.

576. Калі ўглядаюся ў зоркі, усё, што я ў такія хвіліны думаю, належыць толькі мне, але не свету.

590. Камп'ютарызацыя скруціць цывілізацыі галаву. Зрэшты, зробіць гэта далікатна.

591. Я не ацаніў ступені глупства той мудрасці, якая ў нас сёння пануе. У нашу эпоху — эпоху ўпаковак — лічацца не са зместам, а з этыкеткай.

592. Не трэба перабудоўваць тое, што маем перад вачыма, трэба змяніць пункт гледжання.

593. Калі б у механізме перадачы якасцей у спадчыну ніколі не было ніякіх памылак, то ажно і сёння на гэтым шары не жыў бы ніхто, акрамя амёб.

594. Быццё грунтуецца на памылцы, абарочваецца памылкай, памылку на памылку памножвае, памылку стварае — і ў выніку выпадковасць ператварае ў лёс Свету.

Выхад на арбіту

Wejście na orbitę

(1962, артыкулы 1954–1960 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

595. Раман — гэта адкрытая прастора або тэрыторыя са шматлікімі пабудовамі, чытач жа па меры развіцця сюжэта як бы падымаецца ўсё вышэй, усё паўней адкрываючы сабе ўнутраную логіку, задуму архітэктара, забытаныя ўзаемазвяззі асобных элементаў цэлага, і, урэшце, само цэлае не толькі як алгебраічную суму, але як інтэграл, які мае новую, невядомую перад тым каштоўнасць.

596. Дрэнны пісьменнік не знойдзе сабе месца нават у найбольш адлеглым закутку Галактыкі.

Сума тэхналогіі *Summa technologiae*

(1964–1984)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

608. Чалавек, што б ён ні рабіў, амаль ніколі не ведае, што менавіта ён робіць, прынамсі, не ведае да канца.

609. Адзіны спосаб супраць тэхналогіі — гэта іншая тэхналогія.

610. Свет падобны да хворага чалавека, які мяркуе, што ён альбо раптам ачуняе, альбо неўзабаве памрэ, і яму нават да галавы не прыходзіць, што ён можа, з паляпшэннямі і пагаршэннямі ўперамешку, дажыць да глыбокай старасці.

611. Тэхналогія палягчэння жыцця становіцца прыладай яе збыднення, бо сродкі масавай інфармацыі з паслухмяных памнажальнікаў духоўных дабротаў ператвараюцца ў вытворцаў культурнага смецця.

612. Тэхнаэвалюцыя нясе больш зла, чым добра; чалавек апынаецца ў палоне таго, што ён сам стварыў, ператвараецца ў істоту, якая з павелічэннем сваіх ведаў усё менш можа распараджацца сваім лёсам.

613. Маральныя ацэнкі ўчынкаў залежаць найперш ад іх незваротнасці.

614. Цывілізацыя дзейнічае не так, як хоча, а так, як мусіць дзейнічаць.

615. Мы робім не тое, што хочам, а толькі тое, чаго вымагае ад нас дасягнуты этап развіцця цывілізацыі!

616. Грамадства адорвае асобу сэнсам жыцця.

617. Чалавек ёсць разумным тым болей, чым лепш умее душыць у сабе чалавечыя парыванні, як бы змушаючы казаць сваімі вуснамі саму прыроду.

Непераможны *Niezwyciężony*

(1964)

Раман пераклаў Анатоль Бутэвіч

Лем, С. Непераможны : раман і апавяданні / С. Лем ; пер. з польск. А. Бутэвіча. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011. — 252 с.

669. Нават вар'яцкая гіпотэза павінна ўсё вытлумачыць.
670. А што гавораць урачы? Як і належыць, перагаворваюцца на латыні, а ўвогуле нічога не разумеюць.
671. Тое, што я ведаю, не роўна таму, што існуе. Што можа існаваць.
672. Значна прасцей знішчыць жывую істоту, чым механізм.
673. Прырода не ведае ні ацэнак, ні каштоўнасцей.
674. Гэтыя стварэнні проста з'яўляюцца самімі сабой, існуюць і дзейнічаюць так, каб гэтае існаванне працягваць.
675. Як усякая праўдзівая гісторыя, распавед быў дзіўным і няскладным.
676. Усіх ахапіла пачуццё помслівага задавальнення: тое, што яно было неразумным, не памяншала яго інтэнсіўнасці.
677. Няўжо мусім з'яўляцца паўсюль, несучы на сваіх караблях усёзнiшчальную сілу, каб ушчэнт размалаціць усё, што супярэчыць нашым уяўленням?
678. Як смешна і дзіўна гэтае «пакарэнне любой цаной», гэтая «гераічная стойкасць чалавека», гэтая прага помсты за гібель сяброў, якія загінулі таму, што іх паслалі на пэўную смерць.
679. Чалавек яшчэ не ўзняўся на належную вышыню, яшчэ не заслужыў права быць, а не толькі лічыцца асобай, прыгожа названай «галактацэнтрычнай».

680. Галактаэнтрызм не ў тым, каб шукаць толькі падобных да сябе і разумець толькі іх, а ў тым, каб не ўмешвацца не ў свае, нечалавечыя справы.

681. Кожны чалавек павінен ведаць, што іншыя яго не кінуць — ніколі.

682. Чапляўся за наўную надзею: маўляў, калі нічога не было сказана, дык можна будзе адрачыся ад таго, што перайшло з вока ў вока.

683. Не са страхам, а з ашаламляльным здзіўленнем удзельнічаў ён нядаўна ў тым, што тут адбывалася.

684. Не ўсё і не заўсёды належыць нам.

Казкі робатаў

Bajki robotów

(1964)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

685. Пераваліся дурні ў Сусвеце; хоць некаторыя сцвярджаюць, што ёсць іх яшчэ нямала, ды толькі дарогі не ведаюць.

686. Знік, паспеўшы толькі выгукнуць «Аврук!!!» — улюбёнае слова, баявы покліч яго роду.

687. Відаць, што не казку мы апавялі, а быль, бо ў казках цнота заўжды перамагае.

688. Атамы не маюць гісторыі; усе яны аднолькавыя, адкуль бы ні былі родам — хоць з яркіх зорак, хоць з мёртвых планет, хоць з істот разумных — добрых або злых, бо матэрыя адна і тая ж ва ўсім Космасе і не яе належыць баяцца.

689. Бо што б там ні будаваць, напачатку трэба мець план гэтай рэчы, а план варта выдумаць, інакш адкуль жа яго ўзяць?

Кіберыяда

Cyberiada

(1964–1976)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч, а таксама Мікола Кандратаў [К. М.]; апавяданне — Алесь Кудраўцаў [К. А.]

705. Кожная адмоўная з’ява мае таксама свае станоўчыя бакі.

706. Гэта найдурнейшая разумная машына ў свеце, і гэта ўжо не проста што заўгодна!

707. Чалавек не таму смяецца, што яму весела, а таму яму весела, што ён смяецца.

708. Апантула няўдзёсны, да бунды грувасны,
Коч турмелі выпросніў, што кострай засмяць
Праміоднай знаметы, высвірыў вачасны,
А парсажы карслівыя дрэмна вычняць! [К. М.]

709. Кіпруня, кібэратаман, калісь кадрыў красуню кафраў:
Крамольна кветкамі крыліў, каханьня клянчыў красамоўна.
Калі кіфараю крануў, калені крамяныя кратаў.
Кунеж, клянся, кон клянi! Кліч, каралева, Казанову!..
...Калыша Кіпрыян кузін, кныр, крывадушны камбінатар!!

[К. М.]

710. Як вядома, цмокаў не існуе. Усе яны, як кажуць, не існуюць, аднак кожны від — на свой асаблівы манер.

711. Цяжка ставіць пад сумнеў праўдзівасць слоў, якія выходзяць з манаршых вуснаў.

712. Не хацеў ён дазволіць сябру гінуць на самоце — удвух неяк весялей глядзець смерці ў вочы.

713. Слава тым і адрозніваецца, што звычайна маўчыць пра паразы, нават калі яны спароджаныя высокай дасканаласцю.

766. Усе рэчы распушчаюцца ў часе. Няма больш моцнага распушчальніка. [К. А.]

767. Для старых час — забойца. А для ўсіх — незразумела што. [К. А.]

768. Розум нікому не падуладны, бо стварае магчымасць для мноства ўчынкаў, якія выключаюць адно аднаго. [К. А.]

769. Арлом розуму ёсць геніяльнасць, а рэшкай — пачварнасць, паколькі з'яўляецца ён вольным у сабе самым і ў абодва бакі не мае межаў. [К. А.]

770. Ад недаеду да перанасычэння адзін крок. [К. А.]

Высокі Замак

Wysoki Zamek

(1966)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

771. Вастрыня жаданняў значна важней за іх ажыццяўленне.

772. Кніжная шафа — што была замкнёная — прыцягвала мяне.

773. Мы з'яўляемся, поўныя веры, што ўсё ідзе менавіта так, як мы бачым, што робіцца тое, пра што нам кажучь нашы органы пачуццяў, а потым невядома як і калі выяўляецца, што дзеці сталюць, а дарослыя пачынаюць паміраць.

774. Спакваля маёй спецыяльнасцю станавілася няшчаснае каханне.

775. Што такое міфы, як не навязванне бачнасці парадку нават такім з'явам, якія яго — у сабе — не маюць.

776. Лішак ведаў часам выяўляецца цяжарам, баластам, які абмяжоўвае свабоду дзеяння.

777. Чалавек палеалітычны драпаў на камені, гімназічны — на парце.

778. Няма такога прадмета, які нельга было б паставіць на службу мэтам, супярэчным намерам іх стваральнікаў.

779. Калі б можна было неяк сабраць разам энергію ўсіх гімназістаў свету, верагодна, атрымалася б Зямлю наскрозь прасвідраваць і высушыць акіяны, але папярэдне гэта варта было б строга забараніць.

780. Мастацтву прыносяць смерць свабода бязмежнага выбару, свядомасць умоўнасці дамовы.

781. Немагчыма згвалтаваць каго-небудзь мастацтвам — мы захапляемся ім, калі згаджаемся быць у захапленні.

Голас Госпада

Głos Pana

(1968)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

782. Палітык можа быць падлюгам, не перастаючы быць вялікім палітыкам, але геніяльны падлюга — гэта *contradictio in adiecto* [унутраная супярэчнасць (лац.)]: подласць перакрэслівае геніяльнасць.

783. Уласціваю фізікам схільнасць да тэарэтызавання псіх-аналітыкі выводзілі з сэксуальных комплексаў.

784. Псіхааналітычная дактрына выяўляе ў чалавеку скаціну, асядланую сумленнем з такім кепскім вынікам, што скаціне пад набожным ездаком нязручна, але не лепш і ездаку ў такім становішчы, бо ягоныя намаганні скіраваныя не толькі на прыручэнне скаціны, але яшчэ і каб зрабіць яе нябачнай.

расплываецца, канчатковае пабачыць нельга, ягонае існаванне можна толькі лагічна вывесці.

886. Чалавек здольны адрывацца ад сваіх спраў, успамінаць, спачуваць іншым, уяўляць сабе іх стан і пачуцці — толькі гэта, на шчасце, няпраўда.

887. Што сталася б з намі, калі б мы сапраўды маглі спачуваць іншым, перажываць разам з імі, пакутаваць замест іх?

888. Тое, што людскія нягоды, страхі, пакуты знікаюць са смерцю, што не застаецца ані следу ад падзенняў і ўзлётаў, аргазмаў і катаванняў — гэта неацэнны дар эвалюцыі, якая прыпадобніла нас да жывёлаў.

889. Калі б ад кожнага няшчаснага, закатаванага чалавека заставаўся хоць адзін атам ягоных пачуццяў, калі б так узрастала спадчына пакаленняў, калі б хоць іскрынка магла прабежы ад чалавека да чалавека — свет перапоўніўся б крыкам, жывасілам, выдраным з кішак.

890. Мы, як слімакі, прыляпіліся кожны да свайго лістка.

Філасофія выпадку

Filozofia przypadku

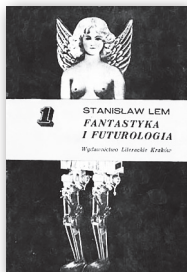
(1968, 1975 і 1988 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

891. Пазнанне — гэта здабыванне пэўнасці ў якім-небудзь пытанні.

892. Той факт, што існуюць мноства метафізік і толькі адна эмпірыя, паказвае, што свет не збудаваны ў адпаведнасці з логікай.

893. Няма логікі без мовы.

Фантастыка і футуралогія 1

Fantastyka i futurologia 1

(1970 і 1973 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

918. Няма нічога больш карыснага для практыкі і тэорыі літаратуры, чым ураганны агонь дыскусій.

919. Літаратура выконвае як мінімум тры функцыі — інфармацыйную як паведамляльную, дыдактычную як навучальную пра абавязкі і забаўляльную, або тую, што прыносіць задавальненне.

920. Тэксты навуковай фантастыкі бываюць і чатырохкампанентнымі (гэта калі яны адначасна інфармуюць, павучаюць, забаўляюць і прадказваюць).

921. Раней над светам, а цяпер над мовай ламаюць галовы філосафы.

922. Навуковая фантастыка ўсяго толькі сутыкае невялікія і заснаваныя на здравым розуме веды чытача з ведамі таго самага кшталту, але больш разгорнутымі і таму шакавальнымі.

923. Навуковая фантастыка — гэта фантастыка, якая выдае сябе за жыхарку дзяржавы найбольш надзейнай эмпірыі.

924. Вар'яцтва — гэта катастрофа, але выключна прыватная.

925. Вернікі, якія адрозніваюць міфы і казкі, так разумеюць іх знакі адрознення: нас стварыў міф, затое мы стварылі казку.

926. Навуковая фантастыка паказвае тое, што малапраўдападобна, аднак здзяйсняльна ў прынцыпе.

927. Тое, што футуралогія можа рэальна прапанаваць свету, недастаткова, а тое, што дастаткова, нерэальна.

928. Канон навуковай фантастыкі — не разрываць сувязь паміж сканструяваным і рэальным светам.

929. Навуковая фантастыка можа быць футуралагічнай белетрыстыкай — гэта значыць быць скіраванай на адлюстраванне будучай зямной гісторыі цалкам альбо фрагментарна.

930. Усялякія формы паводзін людзей, усялякія іх учынкi не адпавядаюць метафізічнай санкцыі.

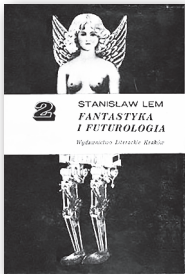
931. Апекуном, які набірае неабмежаваную ўладу і клапаціцца аб задавальненні нашых патрэб, усё больш відавочна становіцца тэхналогія.

932. Калі ўсё дасягаецца занадта лёгка, усё і абясцэньваецца.

933. Чым клапацілівей апекуе нас тэхніка, тым больш старанна, у сваю чаргу, трэба клапаціцца пра яе.

934. Для першабытных культур было характэрна акурат тое, што сёння тыпова для прыхільнікаў рэлігійных поглядаў: сваю ісціну яны ўважалі непарушнай.

935. Усе прыведзеныя ў літаратуры меркаванні могуць быць выказаныя досыць зразумела, калі б звязць іх у адзінае цэлае.

Фантастыка і футуралогія 2

Fantastyka i futurologia 2

(1970 і 1973 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

936. На жаль, этыка не ўспадкоўваецца, а ствараецца, і менавіта таму яе можна аддаваць на адвольныя жудасныя вычварэнствы і дэфармацыі.

937. Шкло ніколькі не стаецца высакародным, калі яго сыпаць на дыяменты.

938. І горныя вяршыні знікаюць, калі іх пастаянна абсыпаць смеццем.

969. Як павук павуцінне, так і чалавек вылучае культуру; жыць без яе не можа, але блытаецца ў ёй, бо культурныя стандарты заўсёды створаныя як бы «навыраст».

970. Навука і тэхналогія сталі механізмамі, якія разбурылі нам культуру.

971. Нельга абіраць культурныя каштоўнасці паводле такога самага прынцыпу, якім кіруюцца, абіраючы новую мадэль аўтамабіля або лядоўні.

972. Культура грунтуецца на аўтаномных, гэта значыць недаказальных каштоўнасцях; абясцэньваць гэту іх недаказальнасць — усё адно, што знішчаць культуру.

973. Цывілізацыя ўсё больш ускладняецца тэхналагічна і адначасна спрашчаецца культурна.

974. Не кожная драма ідэі, не кожная прыгода пазнавальнага чалавечага духу пасуе для выкладу ў строгай згодзе з канонам рамана або эпічнага апавядання.

Футуралагічны кангрэс
Kongres futurologiczny
(1971)

Аповесць пераклаў Леў Казлоў

Лем, С. Зорныя дзённікі. З успамінаў Іёна Тыхага : апавяданні. Футуралагічны кангрэс : раман / С. Лем ; пер. з польск. Л. Казлова. — Мінск: Галіяфы, 2022. — 376 с.

975. Астранаўтыка ў наш час ператварылася ў форму ўцёкаў ад зямных праблем. Кожны, хто ў іх заграз, выпраўляецца ў Галактыку з разлікам, што горшае тут адбудзецца без яго.

Абсалютны вакуум

Doskonała próżnia

(1971)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1002. Напісанне рамана — гэта форма страты творчай свабоды.

1003. Письменник губляе свабоду ў сваёй кнізе, крытык — у чужой.

1004. У першых промнях сонца яе бялізна, высціраная, выбеленая сонцам, дзіравая (о, размяшчэнне гэтых дзірак!), легкадумна шамаціць на ветры.

1005. На вяршынях мастацтва ў залік ідуць толькі першыя дасягненні, падобна да таго як у гісторыі альпінізму — толькі першае ўзыходжанне на няскораную сцяну.

1006. Культура не трывае пустэчы.

1007. Змова выглядае псіхапатычнай мешанінай і нагадвае торт з сочывам, падгарэлым хлебам, макаронай і трупікамі мышэй, якія ўдавіліся арэхамі.

1008. Хлусня, сілкуючыся хлуснёй, нараджае тую буйную разнастайнасць формаў, якія як дыягназ чалавечых паводзін пераўзыходзяць усялякі вобраз сапраўднага грамадства, бо ён становіцца як бы ўдвая праўдападобным.

1009. Менавіта патрэба ў сумленнасці — гэта той чарвяк, які сённяя раз'ядае нам усю літаратуру.

1010. Немагчыма быць адначасна пісьменнікам і сапраўдным чалавекам, гэта значыць сур'ёзным і сумленным.

1011. Пранікненне ў сутнасць літаратуры стварае пакуты, падобныя да тых, што адчувае ўражлівае дзіця, якое адукавалі ў пытаннях сэксу.

Уяўная велічыня

Wielkość urojona

(1973)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1042. Хіба не пагражае нам інфармацыйны патоп? І хіба не ў тым яго жажлівасць, што ён прыгажосць прыгажосцю расціскае, а ісціну ісцінай знішчае?

1043. Мастацтва не можа ні стаяць на адным месцы, ні паўтараць сябе да бясконцасці — і акурат таму не можа толькі падабацца.

1044. Усе творы мастацтва сёння спрабуюць выканаць манеўр выратавання, бо ўсёпраніканне творчасці стала іх жахам, пагоняй, уцёкамі.

1045. Калі ўсё ўжо можна, то гэта «ўсё» нічога не вартае.

1046. Парнаграфія непрыстойная не сама па сабе: яна ўзбуджае толькі да таго часу, пакуль у гледача працягваецца змаганне пажадлівасці з анёлам культуры.

1047. Гэта забаронены плод, і спакусы ў ім столькі ж, колькі моцы ў забароне.

1048. Асобныя кнігі заслугоўваюць увагі, калі так мяркуе прыдатны эксперт, які выдаляе з поля зроку ўсё чужое для яго спецыялізацыі.

1049. Наліванне новага віна ў старыя збаны, аднак, звычайная практыка навукі.

1050. Сусвет нам не вычарпаць да канца, а значыць, і не зразумець.

1051. Чалавек цалкам спакойна можа прызнаваць невычэрпнасць Сусвету і не можа гэтаксама спакойна і двяроза прызнаць невычэрпнасць таго, што створана ім самім.

1052. Якасць перакладу заўсёды кантралюецца шляхам зваротнага перакладу (з «выніку» на мову «арыгінала»).

1053. Калі «найлепшай рэлігіяй» уважаць «найменш супярэчлівую», то камп'ютар — больш дасканалы вобраз Бога, чым чалавек.

1054. Як вядома, соль будучыні — гэта тое, чаго, на думку экспертаў, не адбудзецца.

Голем XIV

Golem XIV

(1973 і 1981 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1055. Чалавек можа мяняць светапогляд, але не можа знішчыць у сабе элементарныя цягі (напрыклад, палавую) простым высілкам волі.

1056. Літаратура — гэта «размазванне антыномій», што азначае кіданне чалавека ў пасткі ўзаемавыключальных дырэктыв.

1057. Розум — гэта найперш выкрут, да якога Эвалюцыя дайшла спакваля, калі падчас яе нястомных эксперыментаў у жывёлаў пазначыўся нейкі прагал, пустое месца, дзірка, якую ім абавязкова трэба было нечым запоўніць, каб пазбегнуць неадкладнай гібелі.

1058. Культура — гэта інструмент, незвычайны тым, што ён уяўляе сабой адкрыццё, якое, каб дзейнічаць, павінна быць схаванае ад сваіх стваральнікаў.

1059. Культура — гэта вынаходніцтва, якое міжволі падрыхтаванае і дзейнічае да таго часу, пакуль яно не будзе цалкам распазнанае вынаходнікамі.

1100. Пра мір гучней за ўсіх крычаць тыя, хто яго парушае.

1101. Калі жыццё — выключэнне з правіла мёртвых планет, то розум — выключэнне з правіла жыцця, выключэнне з выключэння, і ён быў бы рэдкім кур'ёзам у галактыках, калі б не іх магутны лік.

1102. Каб ацалець сярод зорак, трэба самому быць зоркай.

1103. Нічога вы так не хочаце, як даведацца пра тое, што вы не можаце даведацца!

1104. Розум без Сусвету быў бы гэтаксама пусты, як Сусвет без Розуму.

1105. Свет здаецца абсалютна зразумелым толькі на працягу кароткага імгнення веры.

1106. Усё больш навуковых работнікаў і ўсё менш навукоўцаў.

1107. Чалавек сфармуляваць можа не ўсё з таго, што ведае з асабістага досведу.

1108. Кожная карціна свету змяшчае прабелы, непрыкметныя для тых, хто яе стварыў.

1109. Няведанне пра няведанне нязменна суправаджае пазнанне.

Маска

Maska

(1974)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1110. Напачатку былі цемра і халоднае полымя.

1111. Ведала ўсіх гэтых дам, чыю зношанасць падтрымліваў клапатлівы спрыт.

1112. У няправільных рысах была тая прывабная непрыгожасць, нярэдка ўласцівая высокім розумам.

1113. Усмiхнулася, але не яму, а над яго галавой, на адлегласці, якая аддзяляе весялосць ад насмешкі.

1114. Усё бяссільна перад тварам прыгажосці, чыя дасканаласць здольная пацвердзіць існаванне Абсалюту.

1115. У тую ноч я не сказала яму, хто я такая, бо не хачу хлусіць, а праўды не ведала. Праўда не можа быць супярэчлівай.

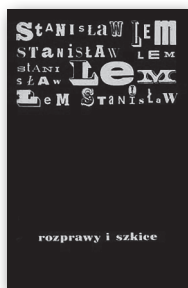
1116. Кожнаму вядома, што нельга павярнуць вочны яблык так, каб зрэнка зазірнула ўнутр чэрапа.

1117. Цудоўная прыгожая панна, якая ёсць прыладай цёмных сіл і кажа пра ўколы, стыгматы, калі яна кажа тое і так, то яна — панна-вар'ятка.

1118. Мы адразу ж адышлі ад Венеры Каліпігі, бо шчырасць, з якой яна выстаўляла напаказ сваю сутнасць, была недарэчная ў нашай ранняй стадыі рамантычных адносін і нясмелых намёкаў на шчасце.

1119. Ад гэтай часткі сведчанняў прашу мяне вызваліць.

1120. Унутры панавала такая цішыня, быццам ужо шмат стагоддзяў адзінай жыхаркай тут была смерць.

Разважанні і нарысы

Rozprawy i szkice

(1975, артыкулы 1957–1975 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1121. Будучы меркай зямных рэчаў, чалавек не ёсць меркай усяго Космасу.

1122. Каб адмерыць паводле справядлівасці, трэба напачатку зразумець аргументы бакоў, якія спрачаюцца.

1153. Каштоўнасці параўнальныя, калі ёсць канчатковая мэта, а шляхі да яе альтэрнатыўныя, і калі можна «ацаніць выдаткі» знаходжання кожнай у «адной валюце», напрыклад, у энергетычнай, інфармацыйнай або ў «альгеданічных адзінках», калі б такія існавалі.

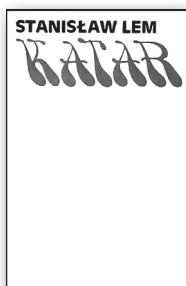
1154. Чым больш адбываецца такіх падзей, якія паводле ўчорашняга меркавання не маглі адбыцца, тым больш роспачна думкі адступаюць у мінулае ў пошуках указанняў.

1155. А можа, чалавек — гэта такая хатняя жывёла, якая сама сябе прыручыла?

1156. Разбурэнне цывілізацыйнага парадку знаходзіць непараўнальна больш відавочнае выяўленне ў тэарызме, які з руху з палітычным вастрыём, што ўжо ўкаранілася ў традыцыях, лёгка ператвараецца ў аўтаномнае суперніцтва ў жорсткасці.

1157. Менавіта такую логіку пераменаў мы назіраем цяпер у свеце: эфектыўнасць руху на шляху да мэты сама становіцца мэтай.

1158. Навука ў сваім нястомным узыходжанні ўрэшце дасягне такой вышыні, з якой прырода экстрасэнсорных з'яў выявіцца як бы між іншым.

Катар

Katar

(1976)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1159. Гатэль вылучаўся сваімі ляпнінай, плюшам і аксамітам, але ўсё набрыняла кухонным смуродам. Нібы арыстакрат рыгнуў капустай.

выпадкова, і тым не менш само існаванне іх мае важны, хоць і невыразны сэнс.

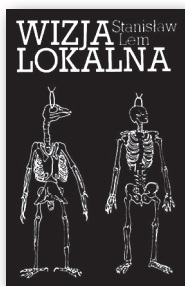
1192. Як вядома, усе дзяржавы міралюбныя і ўсе рыхтуюцца да вайны.

1193. Няма істот больш ранімых, чым дзеці.

1194. Гэта не было сказана наўпрост, але паміж радкоў можна было зразумець намёк на рамантычныя пачуцці, народжаныя ў трагедыі.

1195. Чалавецтва настолькі размножылася і сгусцілася, што на яго пачынаюць уплываць законы, паводле якіх існуюць атамы. Кожны атам газу рухаецца хаатычна, але менавіта гэты хаос спараджае парадак.

1196. Учорашні феномен сёння становіцца штодзённасцю, а сённяшняя скрайнасць — заўтрашняй нормай.

Агляд на месцы

Wizja lokalna

(1982)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1197. Чым больш камфорту, тым больш пакут і нават духоўных знявагаў: ты адчуваеш, што не дарос да такога багацця магчымасцяў, нібы стаіш з гарбатнай лыжачкай перад акіянам.

1198. Так ідуць справы ў жыцці: з глупстваў вырастаюць вялікія справы, хоць часцей бывае наадварот.

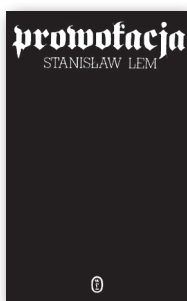
1199. Помста — гэта адна з найвышэйшых асалодаў жыцця, прычым, паводле сцвярджэнняў знаўцаў, халодная помста найбольш смакуе. У каго з нас няма асабістых ворагаў, дзеля якіх мы

1233. Як жабры ў рыбы нельга патлумачыць па-за вадой, так і панятак нельга патлумачыць па-за культурай, якая яго спарадзіла.

1234. Гэта катастрофа: усеагульны рай, у якім кожны сядзіць са сваім уласным пеклам унутры і не можа даць іншым адчуць яго агідны смак, хоць менавіта гэтага яму хацелася б больш за ўсё на свеце.

1235. Вусны ў жанчын пунсовага колеру, каб не відаць было слядоў крыві, высмактанай пры пацалунках.

1236. Нідзе бессань не катуе з такой упартасцю, як у сне, бо вельмі цяжка заснуць, калі ўжо спіш.

Правакацыя

Prowokacja

(1984)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1237. Чым татальней забойствы, тым больш вялікая сакрэтнасць іх атачае.

1238. У коле хрысціянскай культуры, нават калі ўсё ўжо можна зрабіць, не ўсё яшчэ можна сказаць.

1239. Памылкі даравальныя, калі яны вядуць да адмовы ад памылковых поглядаў і да ўчынкаў, якія адсюль вынікаюць.

1240. Злачынства, калі гэта не выпадковае парушэнне нормаў, а правіла, якое фармуе жыццё і смерць, набывае адносную самастойнасць, гэтаксама як і культура.

1241. Смерць зраўнуе ўсіх памерлых.

1242. Чалавек абавязаны ведаць пра сябе, пра сваю гісторыю і прыроду больш, чым гэта яму зручна і выгадна ў практычных мэтах.

1256. Ёсць рэкламныя ўстаўкі. Толькі ў іх і засталася Аркадыя.

1257. Удасканальваючы сябе ў змаганні тавараў за існаванне, рэклама заняволіць нас не паляпшэннем якасці тавараў, а пагаршэннем якасці свету.

1258. Нармальныя людзі чыняць рэчы значна больш ідыёцкія, чым усё, што робяць вар'яты. Розніца ў тым, што вар'ят робіць сваю справу бескарысліва, нармальны ж — дзеля славы, бо яе можна абмяняць на наяўныя грошы.

1259. Не той лепшы стратэг, хто ведае, што трэба заспець суперніка знянацку, каб яго перамагчы, а той, хто ведае, як гэта зрабіць.

1260. Быць чалавекам — гэта найперш мець духоўнае жыццё, а не мець анатомію, падпарадкаваную складанню, дзяленню і множанню.

1261. Палітыкі — гэта свайго роду эксперты, толькі самазваныя.

1262. Пагаршэнне разумовай якасці кіроўных палітычных элітаў ёсць вынік росту складанасці свету. Праз тое, што ахапіць яго ў поўнай меры не можа ніхто, хоць бы нават надзелены найвялікшай мудрасцю, бо ва ўладу праціскаюцца тыя, хто гэтым зусім не пераймаецца.

1263. Іншым можна дапамагаць меншай колькасцю спосабаў, чым перашкаджаць, бо такая прырода рэчаў, а не статыстычны метад.

1264. Наш свет знаходзіцца не на паўдарозе паміж пеклам і раем, а, напэўна, значна бліжэй да першага.

Бібліятэка XXI стагоддзя

Biblioteka XXI wieku

(1986)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1265. Мы жывём ў Сусвеце «абы-дзе», у нейкім зорным прадмесці.

1277. Палітыкі, як ім і належыць, наагул ні ў чым не разбіраліся.

1278. Чым мацней разбуральнае ўздзеянне якой-небудзь стыхійнай сілы ці зброі, тым меншыя сістэмы маюць магчымасць ацалець у зоне разбурэння.

Мір на Зямлі
Pokój na Ziemi
(1987)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1279. Няма добрага адказу на няўдала пастаўленае пытанне.

1280. Чалавек так уладкаваны, што сам не ведае, што ведае. Пра кнігу можна даведацца са зместу, але ў галаве няма такога зместу.

1281. Галава — як поўны мяшок, але каб даведацца, што там, трэба ўсё па чарзе выцягнуць. Сягаць у памяць думкай, як рукой у мех.

1282. Той, хто працуе з мноствам, не зважае на адзінкі. Таму ў вялікіх вынаходнікаў, якія імкнуцца ашчаслівіць адразу ўсё чалавецтва, не стае цяргення на асобных людзей.

1283. Нармальны чалавек — істота ў вышэйшай ступені нелагічная, і ў гэтым яго чалавечнасць.

1284. Баявая эфектыўнасць і розум — рэчы розныя, прынамсі на полі бою.

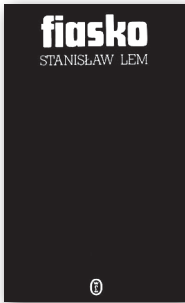
1285. Дваццатае стагоддзе знішчыла цырыманіяльную рытуалізацыю абвяшчэння вайны. Свет з двухбаковай альтэрнатывай — вайна ці мір — ператварыўся ў свет вайны, які быў мірам, і свет міру, які быў вайной.

1302. Цікаўнасць — першая прыступка ў пекла.

1303. Заўсёды ўсё бывае інакш, чым можна ведаць.

1304. Быць дзіцем — усё адно што быць асуджаным на што-дзённае зняволенне ў камеры псіхічных катаванняў, названых навучаннем.

1305. Левая рука ўзяла мяне за правую і паціснула.

Фіяска

Fiasko

(1987)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1306. Ён такі: калі дае слова, што за табой кінецца ў ваду, то стрымае яго. А калі дасць слова, што будзе толькі глядзець, як ты патанеш, то ўсё адно кінецца.

1307. Для чалавека не вельмі добра да канца разбірацца ва ўласным уладкаванні, цялесным і духоўным. Поўнае распазнаванне вызначае межы людскіх магчымасцяў, а чалавек трымае іх тым горш, чым менш ён ад прыроды абмежаваны ў намерах.

1308. Тэхналогія поўная страшных пастак, і таго, хто ў іх трапляе, лёгка чакае фатальны канец.

1309. Пазнанне свету без шкоды немагчыма.

1310. Гэтак званы кантакт можа выявіцца падарункам да найцаў. Адчынненнем скрыні Пандоры.

1311. Я паважаю яго за тое, што ён выводзіць мяне з раўнавагі. Кожнаму прыладжвае крылы. Альбо рогі.

1312. Жыццё ўзнікае і безгласна існуе на планетах мільярды гадоў. З яго вырастаюць цывілізацыі, але не на тое, каб знікнуць, а каб ператварыцца ў тое, што вышэй чалавека.

1355. У навуцы неабходная стрыманасць: ёсць пытанні, якія нельга стаўляць у ёй ні сабе, ні свету, а той, хто іх стаўляе, падобны да таго, хто незадаволены люстэркам, якое паўтарае кожны рух, але не хоча патлумачыць яму валявую крыніцу яго рухаў.

1356. Калі б людзі з пячорных часоў рабілі б толькі тое, што здавалася магчымым, яны да гэтага часу сядзелі б у пячорах.

1357. Калі мы адварочваемся ад свету, свет не знікае.

1358. Дзе думка, там і жорсткасць. Яны ходзяць парай. Гэта трэба прыняць, бо нельга змяніць.

1359. Сучасная фізіка патрабуе такога ўяўлення, якое не адступае ні перад чым.

1360. Розум без смеласці таго ж варты, што смеласць без розуму.

Розныя апавяданні

Opowiadania różne

(1945–1996)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч,

а таксама апавяданні Анатоль Бутэвіч [Б. А.]

1361. Геройства выяўляецца тады, калі ёсць два шляхі: адступлення ці атакі. (1946, *Hauptsturmführer Koestnitz* [Гаўптштурмфюрар Кёстніц])

1362. Добры верш можна вельмі лёгка распазнаць: менавіта па тым, што ён не толькі ў словах. (1947, *Ogród ciemności* [Сад цемры])

1363. Гэта вельмі кепска — для сваёй прыватнай справы ладзіць публічны канец свету. (1947, *Koniec świata o ósmej* [Канец свету а восьмай гадзіне])

1798. Навошта жыць, калі мы не хочам вучыцца на ўласных памылках і няўдачах?

1799. Калі хтосьці гатовы інвеставаць \$ 1 000 000 у рэкламу, то бестселер можна зрабіць са старой тэлефоннай кнігі.

Розныя артыкулы

Artykuły różne

(1948–2005 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1800. У паэзіі няма мяжы, ёсць толькі мяжа таленту. Калі з'явіцца хтосьці вялікі, вы пазнаеце яго па голасе. (1948, *Zamilkły poeta* [Змоўклы паэт])

1801. Часта выкарыстоўвае свае мазгавыя клеткі не най-лепшым чынам. (1948, *Recenzja na «T. A. Edison. The Diary and Sundry Observations»* [Рэцэнзія на «Т. А. Эдзісон. Дзённік і розныя назіранні»])

1802. Няма ніякай «універсальнай, пазачалавечай маралі», а ёсць толькі мараль людзей, якія ў новай сітуацыі, якая ніколі не сустракалася ў гісторыі, прымаюць новыя маральныя рашэнні. (1952, *O «Astronautach» — głos autora* [Пра «Астранаўтаў» — голас аўтара])

1803. Мараль узнікае ў працэсе падзей, яна абумоўленая гістарычна і таму зменлівая. (Тамсама)

1804. Ад кожнага літаратурнага твора варта патрабаваць абагульненай праўды, прадстаўлення тыповых з'яў, а не натуралістычнай копіі жыцця, якая выкарыстоўвае адрасную кнігу, персанальную анкету і табліцу лагарыфмаў. (1954, *Powieść fantastyczna a nauka* [Фантастычны раман і навука])

1914. Справядліва патрабаваная ўсеагульная свабода слова мусіць быць абмежаваная ўмовай, што аб праблемах, якія патрабуюць сапраўды прафесійных ведаў, можна казаць толькі добра падрыхтаваным экспертам. (2003, *Przedłużanie życia: iluzje i fakty* [Падаўжэнне жыцця: ілюзіі і факты])

1915. Усё, што ад нас аддалена больш чым на стагоддзе, — гэта толькі незразумелы міраж, схаваны за сукупнасцю палітыка-эканамічных крызісаў, якія і ёсць наша доля. (2003, *Czy zmierzch cywilizacji?* [Ці змярканне цывілізацыі?])

1916. У якасці сацыяльнага стабілізатара, а таксама крыніцы надзеі і ўзаемнага даверу вера неабходная. (2004, *Orzeł biały na tle perwowym* [Белы арол на нервовым тле])

1917. Альтэрнатывы для надзеі няма безадносна да таго, які песімізм усяляюць у душу падзеі ў свеце і перспектывы нашай краіны. (Тамсама)

1918. Партыі ў нашай сістэме не прадстаўляюць частковых інтарэсаў грамадства інакш, чым выпадкова. (2004, *Kto nas reprezentuje?* [Хто нас прадстаўляе?])

1919. Замарожаны бруд, нават які складаецца з рэчываў, якія рэдка ў нас сустракаюцца, эстэтычных пачуццяў у нас, хутчэй, не выклікае. (2005, *Błoto na Tytanie* [Бруд на Тытане])

Розныя інтэрв'ю

Wywiady różne

(1956–2005 гг.)

Цытаты пераклаў Віктар Язневіч

1920. Фантастыка — вельмі вострая прыправа. Аднак вядома, што самую вострую прыправу без хлеба есці

брудная рэальнасць, больш ці менш трывіяльная. (2001, *Nieludzkie przyspieszenie* [Нечалавечае паскарэнне])

1994. Навука перад рэлігіяй мае тую перавагу, што калі памыляецца, усё ж можа выправіць свае памылкі, хоць фізікі да апошняга будуць адбівацца. (Тамсама)

1995. Веравызнанняў шмат, але кожнае з іх хоча давесці, што яно адзінае. (Тамсама)

1996. У кожнага досыць цярпення, каб вытрываць чужое няшчасце. (2001, *Jubileusz «Fantastyczny Lem»* [Юбілей «Фантастычны Лем»])

1997. Псіхааналіз — гэта хвароба, якая падае сябе ў якасці тэрапіі. (2003, *Nikomui się nie śniło...* [Нікому не снілася...])

1998. Такой з'явы, як «добрая вайна», не існуе. (2006, *Internet-konferencja* [Інтэрнэт-канферэнцыя])

1999. Усё наша капанне ў мінулым заключаецца ў тым, што калі які-небудзь ідыёт нешта сёння скажа, то і сарака філосафаў не хопіць, каб гэта выправіць. (2005, *Matka Boska się nie zjawi* [Маці Божая не з'явіцца])

2000. У бязмежнай зорнай пустэчы раптам з'яўляецца маленькі, проста мікраскапічны пробліск святломасці — маёй ці вашай, мурашкі ці якой-небудзь птушкі, — а потым, калі жыццё сканчаецца, ён згасае і працягваецца бясконцы нябыт. Мне здаецца, што было варта, каб гэтая святломасць бліснула. (Тамсама)

Індэкс цытат

- Абавязак 735, 824, 919, 940, 967, 1057, 1091, 1136, 1137, 1242, 1295, 1906
- Абавязковасць 284, 412, 447, 483, 1226, 1339, 1463, 1472, 1479, 1778
- Абагульненне 369, 462, 875, 1040, 1639, 1804
- Абараняць, абарона 831, 907, 1079, 1147, 1148, 1404, 1414, 1548, 1794, 1952
- Абвяшчаць, абвяшчэнне 110, 1023, 1036, 1207, 1285, 1721
- Абгрунтаванне 639, 1012, 1844
- Аб'ект 55, 568, 750, 959, 1139, 1459
- Абжорства 1512, 1967
- Аблічча 795
- Аблокі 491, 1167
- Абмежаванне, абмяжоўваць (таксама Межы, Мяжа) 78, 107, 204, 238, 300, 328, 438, 486, 563, 630, 776, 1187, 1202, 1221, 1307, 1513, 1548, 1580, 1588, 1596, 1608, 1686, 1914
- Абмен 325, 862, 1258, 1874, 1885
- Абсалют 439, 1114, 1595
- Абсалютны 324, 429, 730, 731, 834, 946, 1105, 1149, 1183, 1524, 1525
- Абставіны 196, 482, 563, 826, 838, 1217, 1378
- Абстракцыянізм 316, 368, 1342
- Абсурд 1230
- Абьякавасць (таксама Нейтральнасць) 393, 528, 834, 850, 860, 1727
- Аб'яднанне 235, 427, 573, 851, 1535, 1713
- Абцяцанне 1021, 1666, 1911
- Авантура 1621
- Аверс і рэверс (таксама Арал і рэшка) 1495, 1858, 1993
- Агідны 26, 123, 144, 316, 1234, 1923
- Агностык 21, 97
- Агонія 202
- Агонь 918, 1000, 1142, 1398, 1450, 1530, 1702, 1849
- Агрэсар, агрэсія 99, 1327, 1606, 1953, 1968, 1969
- Адаптацыя 1028
- Адбітак 1881
- Адвага 846, 1368, 1601
- Адвольнасць 623, 936
- Адзінота 214, 514, 581
- Адзінства 41, 430
- Адказ 129, 369, 375, 586, 850, 881, 1279, 1315, 1320, 1354, 1471, 1472, 1656, 1964
- Адказнасць 273, 408, 442, 547, 642, 1187, 1675, 1805, 1857, 1868, 1921
- Адкрыццё 218, 423, 606, 607, 642, 827, 840, 870, 1058, 1187, 1230, 1470, 1499, 1572, 1583, 1675, 1734, 1808, 1830, 1888, 1894, 1982, 1987, 1992

Адлюстраванне 174, 251, 259, 260, 275, 518, 750, 929, 1081, 1576, 1773
Адмаўленне 109, 439, 1126, 1354
Адмоўны 425, 504, 705, 1070, 1793
Адносіны 420, 424, 866, 1118, 1390, 1568, 1776
Адносны 839, 1063, 1240, 1383, 1618
Адрачэнне 682
Адступленне 36, 1154, 1359, 1361, 1412, 1464, 1614
Адукацыя 198, 1011, 1562, 1641, 1714
Адурманіць 1866
Адчай 85, 880
Адчуванне 12, 43, 442, 473, 500, 576, 792, 880, 961, 1011, 1171, 1197, 1217, 1555, 1742, 1777, 1790, 1897, 1945
Ажыўленне 1212
Ажыццяўленне 9, 107, 445, 690, 771, 958, 1034, 1089, 1271, 1522, 1547, 1832, 1848, 1849, 1896, 1901
Айчына 134, 486, 758, 1571
Акалічнасць (таксама Сітуацыя) 42, 1716
Акіян 64, 203, 633, 779, 1197, 1467, 1502, 1503, 1987
Аксаміт 1139, 1159
Аксіёма 623, 944
Актывізм 900, 991, 1123, 1186, 1228, 1616, 1662, 1944
Алегорыя 497
Алкагалізм 1922
Альпінізм 1005
Альтруізм 1084
Альтэрнатыва 77, 1153, 1285, 1609, 1755, 1917
Алюзія (таксама Намёк) 497
Амбіцыя 419, 1901
Аналіз 856, 1640, 1828
Аналітыка 1630, 1633
Ананімнасць 371, 1501
Анархія 413
Анатомія 1260
Анахранізм 1147, 1149, 1379
Анекдот 84, 129
Анёл, анельскі 765, 855, 941, 1000, 1046, 1137, 1663, 1820
Антаганізм 1848
Антрапацэнтрызм 70, 801
Антыказка 1432, 1434
Антыномія 1056, 1580
Антыраман 1014
Антытэза 183
Антыўтопія 954, 1431, 1435, 1436, 1666
Апакаліпсіс 112
Апатыя 151, 525, 553
Апека 931, 933, 1513
Аперэта 115, 116
Апетыт 389, 1557
Апірышча 6, 98, 799
Апраўданне (таксама Ісціна, Праўда) 216, 383, 955, 1145, 1244
Аптымальны 1289
Аптымізм 117, 326, 1228, 1477, 1722
Аптысеміст 117, 326
Арганізм 1066, 1067, 1070, 1208, 1669
Аргумент 19, 458, 799, 1122, 1338, 1715, 1841
Арол 1672
Арол і рэшка (таксама Аверс і рэверс) 769

Архімедава кропка апоры (таксама Кропка гледжання) 6, 98
 Арыгінал 583, 1052, 1743, 1744
 Арыгінальнасць 41, 43, 45, 1140
 Арыенціроўка 71, 809, 1381, 1491, 1580
 Арыстакрат 1159
 Арыфметыка 1351, 1406
 Асалода 99, 1199
 Асацыяцыя 550, 1373
 Асветніцтва 30
 Аснова 70, 957, 1064, 1099, 1347, 1395, 1399, 1469, 1540, 1682, 1841, 1908
 Асоба 329, 335, 348, 579, 616, 679, 914, 1087, 1163, 1526
 Астранаўт, астранаўтыка 358, 975, 1169, 1838
 Астрафізік, астрафізіка 108, 313, 1268, 1655
 Асуджэнне 365, 962, 13041426, 1907
 Асяроддзе 849, 1323, 1441, 1835
 Атам 239, 277, 306, 600, 602, 688, 853, 889, 895, 1195, 1506, 1542, 1591
 Атамная энергія 306, 1540
 Атмасфера 442, 647
 Атэіст 21, 87
 Аўтамабіль 104, 971, 1163
 Аўтаномія 972, 1156, 1769
 Аўтар (таксама Мастак, Стваральнік, Творца) 43, 49, 188, 857, 1137, 1266, 1253, 1564, 1648, 1712, 1842
 Аўтарытэт 949, 1485
 Аўтаэвалюцыя (таксама Тэхнаэвалюцыя, Эвалюцыя) 94, 1658, 1659
 Ахвяра, ахвяраваць 234, 953, 1084, 1476, 1644, 1763, 1823
 Ашаламляльны 683
 Багаслоўе (таксама Тэалогія) 799
 Багацце 240, 734, 1197, 1294, 1333, 1886
 Баланс 872, 1903
 Баласт 776, 1372, 1762
 Балбатня 1071, 1073
 Банальнасць (таксама Звычайнасць, Штодзённасць) 549, 1181, 1640, 1852
 Барацьба 514, 981
 Бачанне 9124, 651, 801, 1022
 Беднасць 80, 389, 662, 1232, 1780
 Бездань (таксама Прорва) 484, 1373, 1655, 1658
 Бездапаможнасць 13, 440, 565, 1174
 Беззаганнае Зачацце 329, 1534
 Беларуская мова 708
 Белетрыстыка 46, 929, 1791
 Бескарыслінасць 258, 264, 266, 270, 756, 799, 1243, 1258, 1616, 1699, 1951
 Беспасяхова 1603
 Бессань 1236
 Бесстароннасць 737, 1211
 Бессэнсоўнасць (таксама Бяздумнасць) 38, 170, 316, 1079, 1080, 1373
 Бестселер 1799
 Біблія 482, 945, 1500, 1523
 Бібліятэка 827, 909, 951
 Біяграфія 1, 84, 787, 1209
 Біялогія 15, 108, 183, 427, 657, 840, 905, 916, 967, 968, 1317, 1614, 1849
 Біясфера 1560, 1849
 Біятэхналогія 1692, 1979
 Бліжні 186, 996, 1200
 Блуканне 1068, 1069, 1567, 1814, 1862
 Блюзнерства 964

Бог 31, 54, 79, 97, 130, 233, 313, 323, 325, 327, 328, 335, 338, 339, 342, 343, 368, 403, 439, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 570, 586, 698, 761, 765, 1032, 1033, 1034, 1053, 1098, 1200, 1215, 1297, 1428, 1573, 1580, 1581, 1676, 1678, 1869
 Бойня 1556
 Боскі 566, 577, 798, 1524, 1530
 Босх Іеранім 1575
 Бруд 704, 1208, 1647, 1683, 1783, 1919, 1993
 Брытва 1892, 1977, 1990
 Брэйгель Пітэр Старэйшы 1575
 Буда (Сідхартха Гаўтама) 219
 Будаваць, будаўніцтва 274, 689, 1074, 1223, 1394
 Будучыня 9, 25, 77, 91, 112, 274, 326, 563, 601, 603, 604, 605, 607, 657, 666, 692, 929, 958, 1054, 1391, 1477, 1540, 1554, 1594, 1625, 1641, 1643, 1649, 1651, 1652, 1706, 1708, 1735, 1831, 1832, 1851, 1854, 1873, 1886, 1889, 1896, 1898, 1912, 1981
 Бунт, бунтаваць 286, 568
 Быццё 349, 397, 485, 486, 579, 594, 700, 1031, 1032, 1037, 1214, 1335, 1383, 1485, 1690
 Бяздумнасць (таксама Бессэнсоўнасць) 939, 1382
 Бязлітаснасць 464
 Бязмежнасць 461, 487, 505, 729, 760, 780, 791, 1397, 1555, 2000
 Бясконцасць 168, 172, 181, 239, 248, 282, 553, 564, 579, 588, 760, 762, 832, 1043, 1061, 1089, 1470, 1828, 1887, 2000
 Бясплоддзе 525, 645, 1907
 Ваенны, вайна 363, 871, 1192, 1207, 1285, 1490, 1506, 1998
 Вакуум (таксама Пустэча) 362, 1591
 Варвар 825
 Вар'ят, вар'яцтва (таксама Дурань, Ідыёт, Крэтын) 30, 37, 74, 116, 180, 212, 213, 215, 376417, 472, 481, 669, 729, 734, 861, 924, 1024, 1258, 1286, 1388, 1779
 Веданне (таксама Пазнанне) 20, 53, 60, 100, 258, 329, 330, 421, 612, 625, 629, 630, 661, 733, 753, 776, 853, 867, 922, 1078, 1147, 1462, 1480, 1502, 1503, 1512, 1688, 1768, 1771, 1777, 1839, 1862, 1914, 1924, 1956, 1987
 Ведаць 3, 8, 60, 122, 132, 150, 155, 165, 182, 197, 220, 226, 280, 321, 330, 370, 391, 504, 506, 518, 542, 573, 575, 577, 608, 664, 671, 673, 681, 685, 753, 764, 843, 943, 1034, 1107, 1111, 1115, 1124, 1183, 1242, 1248, 1220, 1259, 1280, 1294, 1303, 1335, 1485, 1523, 1550, 1555, 1580, 1822, 1825, 1836, 1855, 1897, 1963, 1965, 1986
 Веды 691, 764, 824, 866
 Велізарны 61, 65, 69, 73, 78, 600, 620, 1139, 1529, 1606, 1892
 Веліч 238, 618, 1816
 Велічыня 298, 1688, 1793, 1882, 1898
 Вера (таксама Вераванне) 156, 296, 321, 324, 325, 339, 368, 494, 574, 624, 639, 773, 837, 906, 1013, 1085, 1105, 1476, 1485, 1559, 1570, 1609, 1642, 1745, 1761, 1880, 1916, 1946
 Вераадступніцтва 1678

Вераванне (таксама Вера) 788, 1334, 1383, 1582, 1583
Веравызнанне 74, 1995
Верагоднасць 304, 779, 827, 1189, 1518, 1654
Вернік 21, 74, 925, 1678
Вершы (таксама Паэзія) 122, 201, 478, 708, 709, 1135, 1362, 1634
Верыць (таксама Паверыць) 87, 102, 321, 575, 760, 812, 1299, 1353, 1484, 1646, 1930, 1932
Весела (таксама Вясёлы) 707, 712, 1113
Ветлівасць 384
Вечнасць 236, 322, 439, 484, 485, 579, 581, 626, 747, 790, 834, 1089, 1214, 1365, 1933, 1991
Вёска 1398, 1556, 1980
Від біялагічны 41, 82, 94, 871, 955, 1069, 1084, 1134, 1404, 1416, 1560, 1659, 1672, 1899
Відавочнасць 282, 587, 931, 1032, 1276, 1392
Вінер Норберт 1, 16
Вірус 140, 1856
Вобраз (таксама Карціна, Малюнак) 287, 560, 1008, 1053, 1067, 1128, 1825
Вогнішча 748
Воля 550, 551, 740, 1055, 1436
Вопыт 98, 833, 1465, 1703
Вораг 140, 1199, 1206, 1491, 1538, 1586
Вучоба, вучыць 274, 1372, 1614, 1798
Выбар 551, 780, 835, 868, 1594, 1721, 1821, 1966
Выгада (таксама Карысць, Прыбытак) 289, 371, 985, 1242, 1449
Выглядаць 589, 816, 1007, 1176, 1391, 1440, 1456, 1500, 1758, 1899
Выдавец 1254
Выдатак 1788, 1935
Выдумаць (таксама Думаць, Мысленне, Разважанне) 25, 80, 83, 1491, 1876
Выдумка 689, 1978
Выйгрыш 191, 1344, 1421
Выкананне жаданняў 268, 1021
Выкарыстанне (таксама Ужыванне) 38, 57, 71, 146, 199, 249, 281, 454, 955, 1036, 1392, 1506, 1557, 1801, 1804, 1838, 1844, 1969, 1970, 1985
Выключэнне 396, 447, 476, 1024, 1101, 1227, 1272, 1495
Вынаходства 601, 606, 1059, 1090, 1282, 1861, 1894, 1992
Вынік 394, 427, 430, 432, 588, 594, 912, 1095, 1207, 1245, 1262, 1497, 1542, 1608, 1654, 1675, 1704, 1828, 1912, 1913, 1973
Выпадак, выпадкова 4, 56, 129, 298, 394, 395, 433, 594, 850, 977, 1028, 1079, 1191, 1269, 1271, 1341, 1385, 1510, 1545, 1563, 1587, 1608, 1654, 1734, 1736, 1918, 1948
Выпрабаванне 35, 1492, 1960
Выратаванне 106, 125, 151, 156, 192, 526, 1020, 1044, 1212, 1350, 1500, 1941
Вырашаць 42, 976, 1074, 1175, 1939
Высакароднасць 144, 367, 517, 758, 937, 994, 1336, 1422, 1425, 1433, 1610, 1908
Высвятленне (таксама Патлумачыць, Тлумачэнне) 353, 462, 503, 856, 1300, 1590, 1603, 1737

Высілак (таксама Намаганне) 151, 390, 662, 1055, 1403, 1820
Выснова 77, 872, 941
Выхаванне 569, 1613
Выхвальства 1645
Вялікі 215, 235, 246, 290, 588, 782, 838, 1282, 1490, 1592, 1787, 1800
Вяршыня 491, 732, 938, 1005, 1596
Вясёлы (таксама Весела) 522
Галава 76, 133, 157, 168, 361, 416, 590, 610, 740, 1016, 1033, 1113, 1280, 1281, 1372, 1377, 1766, 1783, 1796, 1897, 1932, 1949
Галактыка 129, 350, 555, 596, 679, 680, 975, 1101, 1267, 1810, 1856
Галюцынацыя 523
Ганьба 498, 789, 1201, 1489, 1682
Гарантыя 952, 1668
Гармонія 20, 1374
Гвалт 955, 1232, 1338, 1389
Геалогія 244, 435, 1560
Ген, генетыка 4, 319, 401, 1095, 1416, 1461, 1468, 1549, 1610, 1881, 1883
Генацыд 1243, 1417
Геній, геніяльнасць 6, 197, 769, 782, 789, 790, 792, 1023, 1024, 1092, 1094, 1095, 1096, 1352, 1701
Геніталіі 979, 1704
Гераізм 106, 457, 678, 1361, 1417
Герой 99, 188, 1842, 1944
Гёдэль Курт 1464, 1470
Гібель 173, 280, 678, 866, 871, 1057, 1342, 1504, 1945
Гіганцкі 953, 1693, 1891
Гімназія 123, 777, 779
Гіпотэза 44, 50, 72, 530, 669, 798, 955, 1347, 1494, 1497, 1702, 1703
Гісторыя 41, 75, 222, 276, 288, 333, 340, 375, 402, 468, 484, 533, 667, 675, 688, 727, 832, 929, 999, 1005, 1079, 1142, 1185, 1205, 1242, 1314, 1417, 1418, 1419, 1447, 1563, 1588, 1596, 1698, 1802, 1803, 1808, 1816, 1824, 1833, 1850, 1855, 1899, 1933
Глабалізацыя 1504, 1548, 1684, 1779, 1885
Глабальная вёска Маклюэна 1398, 1556, 1980
Глупства (таксама Лухта) 95, 137, 141, 304, 591, 633, 699, 960, 1076, 1182, 1198, 1442, 1447, 1458, 1467, 1511, 1529, 1844, 1910, 1933
Годнасць 796, 979
Голад 762
Голем 408
Голем XIV 33, 66, 80
Гонар 302
Гонка ўзбраення 1849
Горшы 128, 212, 449, 543, 951, 975, 1307, 1739, 1754, 1981
Гравітацыя 1456, 1605
Грамадзянства 1389
Грамадскі (таксама Сацыяльны) 292, 293, 656, 1345, 1480, 1558, 1609, 1675, 1720
Грамадства 286, 289, 372, 616, 650, 735, 749, 1008, 1226, 1519, 1526, 1548, 1576, 1717, 1918, 1952
Гратэск 50, 902, 950
Грошы 8, 1258, 1867, 1941

Грыбы 1983	Дапамагаць, дапамога 69, 158, 253, 588,
Грэх, грэшнікі 747, 946, 963, 1483, 1682,	623, 749, 852, 916, 1016, 1125, 1263,
1742	1297, 1421, 1436, 1478, 1501, 1582,
ГУЛАГ 1974	1655, 1715, 1958
Гулец, гульня 25, 159, 432, 507, 663,	Дар 54, 888
897, 899, 1041, 1094, 1098, 1126, 1344,	Дар данайцаў 1310
1433, 1468, 1593, 1907	Дарога (таксама Кірунак, Шлях) 137,
Гуманіст, гуманітарны 517, 801, 1029,	171, 685, 740, 941, 1576, 1594, 1625,
1936, 1937	1905
Гумар, гумарыст 26, 65, 85, 557, 708, 709	Дасканаласць 396, 413, 490, 695, 713,
Густ 47, 255, 497	826, 1033, 1035, 1053, 1069, 1070,
Дабрабыт 725, 1232, 1513	1072, 1114, 1203, 1676, 1874
Дабравесце 1534	Дастаеўскі Фёдар 27
Дабро і зло (таксама Зло) 337, 463, 612,	Даступнасць 539, 960, 1287, 1838, 1874
644, 850, 863, 1244, 1246, 1247, 1252,	Дасягненне 17, 161, 269, 290, 292, 306,
1270, 1431, 1432, 1483, 1510, 1607,	517, 603, 615, 622, 648, 662, 806, 826,
1666, 1953	869, 932, 995, 1005, 1158, 1480, 1571,
Дабро, дабрыня 499, 611, 740, 883, 1420,	1671, 1820, 1860, 1891, 1934
1700	Дзейнасць 48, 71, 73, 247, 295, 431, 806,
Давер 1162, 1916, 1926	1324, 1519, 1838
Дазвол 54, 108, 130, 253, 329, 585, 712,	Дзейніцаць, дзеянне 100, 154, 273, 294,
715, 735, 967, 988, 1098, 1187, 1221,	378, 418, 499, 614, 664, 674, 691, 715,
1323, 1471, 1592, 1603, 1806, 1863,	716, 718, 776, 845, 901, 1023, 1058, 1070,
1878, 1969	1142, 1150, 1254, 1291, 1347, 1436, 1478,
Дакладнасць 304, 313, 413, 1444, 1524,	1512, 1513, 1557, 1559, 1563, 1572, 1673,
1652, 1867, 1872	1833, 1848, 1857, 1868, 1899
Дактрына 784, 1680, 1938	Дзеўка 1141, 1663
Дакумент 559, 1300	Дзеці (таксама Дзіця) 55, 773, 1135,
Далёка, далёкі 41, 64, 186, 442, 500, 810,	1193
1346, 1558, 1833	Дзівак 284, 583, 1024
Далікатнасць 131, 590, 737, 996	Дзіўнасць, дзіўны 24, 72, 76, 120, 132,
Далягляд 46, 163, 201, 1687, 1718, 1833,	193, 675, 694, 1761, 1851
1945	Дзіця (таксама Дзеці) 1, 3, 68, 268, 338,
Дамаганне 196, 1387, 1595, 1749	374, 960, 1011, 1304, 1421, 1474, 1794,
Дамінаваць 1560	1852

Д'ябал, д'ябальскі (таксама Сатана, Шатан) 197, 243, 761, 798, 941, 949, 1402, 1405, 1535, 1553, 1573, 1633, 1689, 1889
 Братык 136, 1577, 1843
 Жаданне, жадаць 11, 53, 73, 103, 120, 128, 146, 241, 267, 447, 585, 691, 771, 793, 834, 857, 1175, 1251, 1323, 1456, 1494, 1497, 1512, 1520, 1616, 1652, 1665, 1700, 1825, 1952
 Жаль 838, 1084, 1558
 Жанр (таксама Стыль) 49, 89, 188, 1132, 1149
 Жанчына 10, 221, 231, 262, 426, 433, 469, 1000, 1004, 1111, 1235, 1371, 1704, 1777, 1795
 Жарт 26, 37, 386, 708, 709, 801, 1126
 Жах, жахлівы (таксама Жудасны) 205, 391, 465, 902, 1019, 1022, 1044, 1042, 1097, 1395, 1725, 1747, 1955
 Жонка 68, 106, 129, 134, 1524, 1782
 Жорсткасць 138, 140, 238, 461, 737, 963, 1156, 1358, 1557, 1559, 1608
 Жудасны (таксама Жахлівы) 140, 696, 801, 936, 1409, 1585, 1742, 1856
 Жуйка 184
 Жывёла (таксама Звер) 78, 105, 859, 888, 966, 1057, 1155, 1395, 1452, 1757, 1765, 1847, 1984
 Жывы 157, 279, 310, 672, 1213, 1290, 1653, 1747, 1939
 Жыццё 36, 48, 89, 129, 151, 161, 173, 175, 179, 191, 206, 236, 254, 261, 263, 269, 271, 272, 273, 274, 317, 320, 349, 414, 486, 552, 578, 600, 611, 616, 635, 788, 793, 805, 880, 962, 1068, 1084, 1101, 1178, 1198, 1199, 1209, 1213, 1240, 1260, 1267, 1272, 1312, 1342, 1370, 1372, 1385, 1389, 1392, 1461, 1462, 1545, 1570, 1578, 1587, 1657, 1668, 1691, 1692, 1698, 1707, 1733, 1804, 1807, 1808, 1823, 1847, 1868, 1883, 1891, 1896, 1903, 1965, 1991, 2000
 Жыццёвы 137, 149, 247, 473, 482, 551, 809, 844, 857, 902, 1325, 1562
 Жыць 250, 296, 665, 692, 764, 969, 1143, 1379, 1400, 1469, 1510, 1531, 1628, 1648, 1649, 1696, 1798, 1859, 1942, 1970, 1973, 1989
 Жэрабя (таксама Латарэя) 401
 Заацэд 314
 Забава 647, 1126, 1548
 Забарона 108, 278, 779, 794, 822, 1047, 1479, 1592, 1681, 1723
 Забіваць, забойства 68, 105, 204, 236, 329, 453, 465, 541, 597, 767, 1150, 1187, 1200, 1212, 1213, 1237, 1351, 1386, 1388, 1389, 1458, 1572, 1760, 1951, 1952
 Забыццё 192, 273, 1644, 1652, 1894
 Загад 273, 455, 466
 Загадка 50, 260, 277, 503, 1190, 1646, 1811, 1834
 Загана 830, 1134, 1398, 1451, 1537, 1741
 Заганнае кола 802, 1679
 Задавальненне 61, 161, 191, 267, 656, 676, 829, 842, 919, 931, 1021, 1136, 1477, 1769
 Задача 881, 960, 985, 1063, 1662, 1732
 Зайздрасць 43, 841, 1371

Заказ 1867
 Закон 41, 75, 107, 346, 446, 573, 588, 834, 850, 1041, 1069, 1075, 1195, 1269, 1298, 1301, 1317, 1559, 1690, 1952
 Закон вялікіх лікаў 1138, 1811
 Закон Лема 1254, 1255
 Закон Прыроды 1039, 1271, 1472, 1833, 1858
 Закон Доньды 588
 Замагільны свет 486, 765
 Заняпад 1845
 Запал (таксама Страсць) 55, 817
 Заслуга 679, 877, 1048, 1769
 Захапленне 89, 143, 259, 740, 781, 796, 864, 898, 960, 1126, 1746
 Зброя 1278, 1289, 1470, 1506, 1724
 Звер (таксама Жывёла) 785
 Звычай 107, 384, 458, 850
 Звычайнасць (таксама Банальнасць, Штодзённасць) 455, 948, 1049, 1095, 1141, 1468, 1490, 1507, 1561
 Звычка 248, 311, 604
 Звязаны 5, 62, 159, 201, 536, 578, 787, 935, 1177, 1662
 Згода 432, 558, 577, 974, 1146, 1659
 Згубны 309, 664, 900, 1151, 1347
 Здагадка 50, 621, 1328
 Здаровы розум 922, 999, 1145, 1315, 1316, 1562
 Здароўе 1199, 1426, 1823
 Здзек 1353
 Здзіўленне 55, 142, 456, 683, 753, 857, 1161, 1660, 1964
 Здзяйсненне 575, 642, 588, 926, 992, 994, 1275, 1888
 Здольнасць 4, 64, 187, 207, 419, 551, 588, 847, 997, 1024, 1458, 1468, 1526, 1762, 1839
 Здрада 496, 564, 797, 901, 1792, 1845
 Землятрус 531
 Злачынства 378, 577, 1145, 1200, 1243, 1339, 1387, 1463, 1855
 Зло, злы (таксама Дабро і зло)-1 111, 141, 300, 337, 463, 612, 644, 688, 799, 803, 813, 850, 863, 883, 900, 992, 994, 1244, 1246, 1247, 1252, 1270, 1351, 1387, 1392, 1405, 1415, 1419, 1431, 1432, 1436, 1437, 1438, 1483, 1488,
 Зло, злы (таксама Дабро і зло)-2 1510, 1531, 1606, 1607, 1616, 1617, 1666, 1699, 1701, 1716, 1759, 1763, 1827, 1848, 1874, 1875, 1950, 1953
 Злучэнне 159, 335, 1369, 1496, 1545, 1938
 Змаганне 84, 106, 432, 1046, 1126, 1257, 1270, 1419, 1847
 Змена 230, 579, 991, 1144, 1691, 1707, 1721, 1912
 Змест 591, 654, 828, 909, 1082, 1280, 1728, 1870
 Змова 314, 1007
 Змусіць, змушаць 104, 111, 168, 208, 369, 497, 617, 724, 968, 1137, 1293, 1399, 1837, 1922
 Змяніць, змяняць 273, 303, 308, 592, 641, 723, 724, 1041, 1232, 1358, 1553, 1554, 1618, 1697, 1808, 1817, 1820, 1899
 Змясціць, змяшчаць 493, 951, 1108, 1266, 1316, 1402, 1415, 1666, 1816, 1828, 1842

Знак 316, 344, 925, 1618, 1692, 1842, 1881, 1885
 Знаўца 1199, 1647
 Значэнне 369, 486, 533, 1266, 1811, 1867
 Знішчэнне 73, 86, 152, 173, 299, 329, 453, 537, 606, 639, 672, 972, 1042, 1055, 1078, 1186, 1212, 1213, 1285, 1335, 1458, 1522, 1700, 1913, 1952
 Зорка 24, 69, 182, 236, 251, 260, 306, 362, 364, 376, 406, 410, 556, 576, 620, 688, 1102, 1218, 1265, 1267, 1272, 1313, 1370, 1657, 1747, 1907, 1908, 1993, 2000
 З’ява 11, 297, 370, 529, 624, 655, 705, 775, 819, 1097, 1158, 1500, 1536, 1543, 1627, 1630, 1804, 1822, 1850
 Зямля 6, 248, 312, 355, 471, 516, 593, 779, 1205, 1388, 1587, 1669, 1957
 Зямны 10, 402, 531, 929, 975, 1085, 1121, 1317, 1335, 1398, 1485, 1654, 1684
 Гнараванне 551, 979, 1207, 1724, 1753
 Ідыёт (таксама Вар’ят, Дурань, Крэтын) 1024, 1076, 1258, 1376, 1377, 1453, 1863, 1999
 Ідэал 18, 145, 445, 803, 1075, 1373, 1944
 Ідэалогія 1609, 1946, 1952
 Ідэя 76, 162, 819, 974, 1173, 1223, 1273, 1289, 1290, 1352, 1500, 1583, 1631, 1896, 1908
 Ілюзія 73, 154, 391, 1325, 1353, 1729
 Імавернасць 91, 1518, 1603
 Імітацыя 540, 1276, 1662
 Імкненне 17, 294, 475, 579, 644, 657, 1223, 1662
 Інавацыя 99, 1651
 Індывід, індывідуальнасць 294, 378, 432, 646, 649, 735, 1179, 1432, 1556, 1613, 1623, 1816, 1853, 1883
 Інструмент (таксама Прылада) 345, 996, 1058, 1463, 1557, 1635, 1668, 1969, 1970
 Інстынкт 19, 46, 603, 1276, 1367, 1716
 Інстытут 74, 1580
 Інтуіцыя 416
 Інтэлект, інтэлектуальны 45, 51, 80, 84, 135, 295, 640, 789, 878, 984, 1276, 1291, 1316, 1317, 1324, 1508, 1514, 1573, 1671, 1734, 1845, 1864, 1882, 1945, 1985
 Інтэлігент 1376
 Інтэнсіўны, інтэнсіфікацыя 129, 676, 1088, 1135
 Інтэрнэт 1496, 1498, 1499, 1500, 1520
 Інтэрпрэтацыя 388, 896
 Інфарматыка 1526
 Інфармацыя 47, 281, 357, 425, 473, 611, 638, 816, 868, 906, 909, 919, 939, 960, 1042, 1153, 1274, 1328, 1395, 1398, 1446, 1453, 1472, 1473, 1496, 1498, 1519, 1726, 1815, 1870, 1874, 1885
 Існаванне 246, 274, 438, 618, 624, 638, 674, 763, 764, 885, 1036, 1060, 1114, 1191, 1257, 1335, 1365, 1556, 1653, 1732, 1774, 1822, 1837, 1847
 Існаваць 31, 75, 89, 111, 149, 277, 285, 308, 309, 339, 348, 370, 371, 403, 459, 578, 579, 602, 638, 671, 674, 697, 710, 828, 852, 892, 904, 943, 946, 950, 1022, 1032, 1166, 1181, 1195, 1215, 1312, 1320, 1322, 1409, 1415, 1518, 1521,

1536, 1583, 1592, 1604, 1616, 1617, 1650, 1683, 1712, 1723, 1775, 1811, 1825, 1828, 1878, 1943, 1989, 1998
 Істога 82, 157, 173, 275, 286, 332, 354, 429, 436, 461, 566, 573, 598, 612, 657, 672, 688, 694, 723, 738, 749, 752, 848, 875, 883, 906, 911, 1193, 1227, 1283, 1351, 1649, 1659, 1820
 Ісціна (таксама Апраўданне, Праўда) 857, 934, 944, 961, 1042, 1090, 1130, 1182, 1319, 1320, 1489, 1508, 1565, 1612, 1768, 1769, 1924, 1935
 Іудаізм 874, 875
 Казка 687, 925, 1421, 1422, 1423, 1425, 1432, 1433
 Калапс 910
 Калькулятар 368
 Каляды 1942
 Камандаванне 474
 Камедыянт 212
 Камень, камяні 251, 382, 486, 541, 740, 777, 1541, 1774
 Камп'ютар 588, 590, 1053, 1507, 1513, 1518, 1521, 1524, 1525, 1681
 Камунізм 1401, 1923
 Камфорт 1197
 Канец 112, 352, 554, 555, 608, 655, 744, 1050, 1307, 1308, 1320, 1363, 1572, 1900, 1987
 Канібалізм (таксама Людажэрства) 365, 392, 1466
 Канклаў 392, 845
 Канон 71, 928, 974
 Кансерватар 103, 107
 Кансіліум 1294
 Канструктар 99, 826, 1546
 Канструкцыя 169, 268, 427, 1070, 1128, 1322, 1655
 Кантакт 447, 517, 1310, 1623
 Кантроль 1052, 1629, 1835, 1871
 Кантэкст 1740
 Канфігурацыя 895, 1099, 1828
 Канфлікт 748, 903, 1345, 1850
 Канцэнтрацыя 67, 1537, 1749
 Канцэпцыя 51, 107, 785, 855, 1586, 1603
 Канчатковы 83, 280, 885, 1153, 1219, 1245, 1319, 1320, 1354, 1932, 1965
 Капітал, капіталізм 112, 1541, 1883, 1923
 Капуляцыя 61, 947, 1940
 Капуста 940, 1159, 1932
 Караблі іншых сістэм 471
 Каралеўства, кароль 696, 697, 1544
 Карціна (таксама Вобраз, Малюнак) 597, 601, 811, 854, 954, 1097, 1108, 1554, 1696, 1808
 Карыкатура 139, 640, 1865
 Карысны 154, 164, 645, 918, 1876, 1946
 Карысьць (таксама Выгада, Прыбытак) 7, 267, 821, 1392, 1487, 1495, 1564, 1623, 1671, 1903, 1905, 1938
 Касмагонія 70, 1041, 1268
 Касмалогія 1569
 Касманаўт, касманаўтыка 361, 1219
 Касмапаліт 119
 Касмічны 956, 1690, 1834, 1974
 Катаванне 720, 888, 1212, 1367, 1304, 1677, 1720, 1731
 Катаклізм 272, 1343
 Каталіцызм 1705

Катастрофа 126, 296, 924, 1231, 1234, 1269, 1272, 1410, 1548, 1694, 1713, 1891, 1988

Каўзалізм 1228

Каханне 156, 214, 234, 261, 262, 332, 546, 574, 774, 1015, 1777

Каштоўнасць 45, 60, 68, 172, 205, 268, 271, 273, 299, 595, 656, 658, 673, 818, 840, 862, 903, 957, 968, 971, 972, 1139, 1153, 1448, 1489, 1556, 1563, 1565, 1670, 1744, 1769, 1774, 1818, 1880, 1935

Кібернетyk, кібернетыка 15, 89, 112, 281, 416, 622, 709

Кіраўнік (таксама Уладар) 861, 1729

Кірунак (таксама Дарога, Шлях) 50, 88, 89, 118, 294, 473, 648, 873, 1081, 1443, 1465, 1629, 1667, 1765, 1871

Кітайская грамата 455

Кітч, кіч 960, 1131, 1132, 1249, 1665, 1666

Кланаванне 1478, 1979

Класіфікацыя 119, 307, 328, 528

Клімат 1416, 1560, 1912

Клопаты 294, 604, 754, 1676

Ключ 281, 1092, 1093

Кніга 13, 20, 32, 35, 42, 43, 46, 54, 61, 63, 66, 81, 99, 132, 133, 149, 422, 443, 691, 772, 818, 1003, 1016, 1025, 1048, 1140, 1253, 1254, 1280, 1300, 1485, 1568, 1631, 1638, 1644, 1670, 1760, 1775, 1794, 1795, 1799, 1804, 1928, 1966

Код 1066, 1067, 1461

Кодэкс 147, 307, 917, 944, 1857

Космас (таксама Сусвет) 127, 128, 168, 172, 239, 312, 362, 443, 471, 487, 514, 516, 619, 688, 757, 873, 1121, 1165, 1321, 1326, 1572, 1621, 1747, 1810, 1837, 1897, 1907, 1957, 1975

Краіна (таксама Польшча) 598, 1469, 1673, 1917

Крок 770, 1000, 1383, 1982

Кроў, крываваы 47, 828, 1235, 1386, 1399, 1418, 1490, 1541, 1669, 1678, 1709

Крывадушнасць 370

Крызіс 871, 1915

Крыло 1000, 1311, 1672

Крымінальны 307, 1219, 1572, 1857

Крыніца 124, 273, 541, 645, 1217, 1355, 1526, 1826, 1838, 1848, 1916

Крытык, крытыка 78, 89, 222, 482, 1003, 1148, 1630, 1842

Крэда (таксама Дэвіз) 38, 78

Крэматорый 1225

Крэтын (таксама Вар'ят, Дурань, Ідыёт) 57, 1352, 1568

Культура 41, 131, 288, 301, 363, 611, 800, 849, 850, 851, 858, 882, 897, 905, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 934, 965, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 990, 1006, 1028, 1046, 1058, 1059, 1060, 1095, 1129, 1208, 1233, 1238, 1240, 1249, 1335, 1396, 1475, 1489, 1539, 1563, 1565, 1566, 1585, 1608, 1613, 1618, 1650, 1671, 1672, 1725, 1739, 1744, 1753, 1845, 1871, 1957, 1969, 1976

Кшталт 140, 922, 1334, 1345, 1570

Лабірынт 1321, 1365, 1814

Лагічны 62, 343, 431, 588, 623, 861, 885, 957, 1035, 1036, 1037, 1124, 1841, 1844, 1936
 Лагоднасць 180, 206, 1451
 Латарэя (таксама Жэрабя) 191, 1031, 1344
 Лаўры 1860
 Легенда (таксама Міф) 408, 486
 Лекар (таксама Медык) 1012, 1183, 1735
 Лексікон 1294
 Лепш, лепшы 31, 38, 149, 156, 165, 222, 296, 420, 425, 438, 493, 589, 617, 664, 665, 668, 723, 760, 784, 809, 823, 950, 1216, 1274, 1331, 1341, 1395, 1449, 1566, 1581, 1855
 Лёс 56, 119, 120, 257, 276, 394, 467, 482, 563, 594, 612, 696, 724, 861, 1424, 1499, 1673, 1708, 1894
 Ліквідацыя 459, 753, 1018, 1659, 1850
 Ліслівасць 842
 Ліст 39, 129, 224, 478, 856
 Літаратура 22, 44, 45, 47, 52, 58, 71, 72, 83, 124, 192, 224, 654, 858, 903, 904, 918, 919, 935, 948, 1009, 1011, 1013, 1015, 1017, 1056, 1125, 1126, 1130, 1138, 1142, 1147, 1149, 1648, 1668, 1712, 1772, 1776, 1788, 1791, 1809, 1821, 1925
 Літаратурны 49, 71, 89, 188, 1132, 1408, 1571, 1774, 1804, 1936
 Ліцэнзія 79
 Лішак 411, 662, 691, 734, 776, 835, 1140, 1365, 1401, 1500
 Логіка 5, 188, 275, 345, 376, 414, 595, 795, 892, 893, 1085, 1157, 1245, 1375, 1636
 Лухта (таксама Глупства) 878, 1486, 1562
 Львоў 135
 Любіць, любоў 105, 134, 155, 238, 256, 274, 375, 436, 438, 486, 678, 704, 794, 860, 1200, 1208, 1512, 1586, 1775, 1795, 1813
 Людскі (таксама Чалавечы) 376, 495, 829, 834, 888
 Людажэрства (таксама Канібалізм) 845, 1466
 Людзі (таксама Чалавек) 58, 76, 79, 85, 96, 105, 107, 116, 140, 144, 161, 195, 206, 249, 251, 274, 288, 291, 296, 304, 318, 355, 364, 382, 384, 388, 390, 395, 407, 420, 427, 454, 482, 486, 495, 521, 551, 557, 569, 580, 587, 597, 650, 794, 817, 827, 842, 930, 953, 992, 1168, 1226, 1258, 1282, 1299, 1307, 1314, 1335, 1356, 1377, 1378, 1380, 1386, 1388, 1392, 1400, 1402, 1436, 1456, 1486, 1487, 1505, 1514, 1520, 1530, 1548, 1551, 1562, 1566, 1570, 1576, 1588, 1606, 1671, 1681, 1697, 1702, 1720, 1757, 1759, 1780, 1802, 1823, 1850, 1859, 1899, 1910, 1940, 1949, 1953, 1985, 1991
 Люстэрка 137, 1355, 1395, 1576
 Лянота 1073, 1736
 Магіла 16, 27, 747, 1455, 1697, 1846
 Магутнасць (таксама Усемагутнасць) 565, 648, 665, 1018, 1101, 1190, 1223, 1577, 1629, 1830, 1836, 1954, 1992
 Магчыма (таксама Немагчыма) 27, 360, 427, 587, 690, 752, 831, 846, 905, 906

1018, 1125, 1126, 1137, 1231, 1686, 1706, 1708, 1973

Магчымасць (таксама Немагчымасць) 28, 78, 91, 94, 95, 194, 203, 240, 246, 296, 372, 520, 551, 716, 768, 875, 915, 941, 1071, 1126, 1190, 1197, 1211, 1278, 1307, 1356, 1369, 1394, 1429, 1592, 1673, 1752, 1756, 1846, 1863, 1883, 1960, 1975

Мадэль 325, 971

Мазаіка 811

Мазахізм 980

Мазгі (таксама Мозг) 193, 279, 480, 1549

Маклюэн Герберт Маршал 1398, 1556, 1980

Максіма 1782

Максімум 18, 962, 1478, 1491, 1677, 1826

Макулатура 818, 1020

Маладосць 987

Малітва 399

Малох 1523

Малпа 359, 365, 1316, 1327, 1892, 1977

Малюнак (таксама Вобраз, Карціна) 885, 1247

Маналог 1975

Мара, марыць 32, 126, 268, 402, 410, 860, 954, 980, 988, 1065, 1089, 1287, 1288, 1313, 1544, 1681, 1737, 1876, 1988, 1993

Мараль, маральнасць 87, 107, 315, 365, 368, 372, 441, 443, 613, 623, 848, 946, 1012, 1126, 1409, 1547, 1577, 1802, 1803, 1857, 1957, 1979

Маркс Карл, марксізм 1418, 1705, 1824, 1960

Марнасць 496, 789, 1325

Марс 1885, 1974

Мастак (таксама Аўтар, Стваральнік, Творца) 284, 618, 651, 1732

Мастацкі твор 45, 645, 1459, 1568, 1772

Мастацтва 4, 41, 52, 210, 646, 648, 649, 701, 780, 781, 1005, 1043, 1044, 1147, 1203, 1440, 1527, 1574, 1733, 1809, 1815, 1816

Матор 1455

Матывацыя 376, 539, 656

Матылёк-аднадзёнка 244, 834, 962

Матэматыка 69, 158, 399, 413, 416, 536, 623, 631, 632, 805, 806, 808, 852, 1038, 1127, 1128, 1322, 1337, 1375, 1464, 1467, 1641, 1655

Матэрыя 58, 171, 174, 260, 343, 573, 645, 648, 688, 801, 953, 1099, 1335, 1533, 1679

Матэрыялізм 1529, 1824

Маўчанне 38, 165, 339, 452, 558, 577, 713, 850, 977, 1146, 1580, 1793

Маштаб 244, 1080, 1520, 1560, 1707, 1779, 1836, 1913

Машына 160, 169, 287, 408, 421, 431, 640, 643, 706, 761, 953, 984, 985, 1216, 1367, 1469, 1662

Машынка пішучая (таксама Друкарка) 1210

Медык (таксама Лекар) 1294

Медыцына 181, 1152, 1937

Межы (таксама Абмежаванне, Мяжа) 177, 238, 274, 368, 536, 750, 769, 916, 1064, 1081, 1129, 1231, 1307, 1330, 1333, 1336, 1346, 1351, 1387, 1439, 1493, 1494, 1562, 1599, 1602, 1752

Мемуарыст 810

Ментальнасць 1619
Мера 154, 166, 595, 1121, 1211, 1351, 1406
Меркаванне 2, 7, 87, 146, 504, 604, 660, 840, 935, 1154, 1173, 1468, 1478, 1480, 1481, 1595, 1777, 1969
Месяц 1474, 1575, 1645
Метад (таксама Спосаб) 35, 348, 387, 955, 957, 960, 1263, 1478, 1870
Метафара 1470, 1766
Метафізіка 427, 788, 892, 930, 947, 1335, 1569
Метэарыт 1506
Механізм 393, 564, 640, 643, 655, 672, 953, 970, 1399, 1504, 1572
Меч дамоклаў 1445
Мёртвы (таксама Нябожчык, Памерлы) 277, 487, 688, 821, 1101, 1290, 1751
Мізэрнасць 618
Мікраскоп 601, 885, 2000
Міласэрнасць 499, 1084
Мінулае 36, 118, 178, 276, 285, 575, 738, 914, 1154, 1554, 1855, 1999
Мір 1100, 1192, 1285
Містык 567
Містыфікацыя 1146
Міф (таксама Легенда) 70, 486, 698, 775, 785, 835, 925, 1424, 1426, 1567, 1826
Мова 38, 222, 367, 807, 808, 809, 851, 893, 894, 904, 921, 978, 1052, 1085, 1129, 1442, 1460, 1464, 1470, 1499, 1564, 1602, 1744, 1773
Мова беларуская 708, 1624, 1909
Мова лацінская 114, 670
Мова польская 32, 63, 150, 686, 709, 1415, 1624, 1909
Мова эвалюцыі 560, 659, 1072
Мода 387, 1141, 1632, 1867
Мозг (таксама Мазгі) 159, 281, 431, 477, 560, 652, 991, 1656, 1882, 1966
Моладзь 271
Молат 153, 1913
Момант 26, 273, 535, 667, 1414, 1437, 1596, 1628, 1833
Монстар (таксама Пачвара) 1949, 1955
Моц, моцны 78, 162, 236, 551, 573, 758, 766, 885, 901, 1047, 1142, 1150, 1490, 1152, 1545, 1596, 1612, 1684, 1694, 1753
Мроя 727
Мудрагелістасць 190, 446
Мудрасць, мудрэц 6, 16, 232, 591, 691, 715, 716, 742, 803, 809, 878, 1083, 1262, 1752, 1864
Мужнасць 274, 276
Мужчына 262, 426, 434, 469, 1534, 1704
Муза 1019, 1648
Музыка 159, 242, 1000, 1549
Мурашка 170, 821, 2000
Мысленне, мысліць (таксама Выдумаць, Думаць, Разважанне) 830, 833, 1078, 1080, 1088, 1599
Мысляр 831, 1604, 1705
Мэта, мэты 17, 18, 71, 93, 146, 179, 269, 290, 294, 535, 552, 564, 568, 622, 648, 778, 862, 869, 911, 1038, 1153, 1157, 1242, 1335, 1348, 1385, 1463, 1480, 1813, 1820, 1873, 1948
Мяжа (таксама Абмежаванне, Межы) 72, 379, 832, 1328, 1414, 1528, 1779, 1800, 1877, 1988
Мяккасць 231, 1608

Мярзота 305, 829
 Мяркаваць 36, 111, 233, 610, 810, 842, 1048, 1319, 1533, 1661, 1780, 1825
 Навакольнае асяроддзе 792, 849, 1323, 1835
 Наватарства 1092, 1993
 Навука 4, 72, 155, 428, 432, 434, 439, 519, 521, 585, 600, 621, 622, 624, 637, 660, 665, 667, 700, 701, 828, 833, 836, 840, 882, 949, 970, 1049, 1086, 1158, 1176, 1324, 1355, 1396, 1414, 1464, 1465, 1471, 1544, 1553, 1572, 1589, 1597, 1598, 1641, 1656, 1676, 1702, 1735, 1791, 1824, 1843, 1848, 1884, 1893, 1938, 1962, 1971, 1982, 1994
 Навуковая фантастыка (глядзі Фантастыка навуковая)
 Навуковец 108, 132, 485, 621, 663, 667, 816, 824, 1106, 1675, 1830, 1884, 1943
 Навуковы 12, 52, 184, 261, 462, 633, 857, 949, 957, 1029, 1106, 1462, 1497, 1554, 1572, 1645, 1703, 1811, 1830, 1834, 1894
 Надзейнасць 627, 923, 984, 1143, 1524
 Надзея 146, 151, 248, 253, 294, 493, 510, 621, 657, 667, 682, 834, 1214, 1320, 1435, 1820, 1916, 1917, 1923, 1991
 Наклад 1274, 1712
 Намаганне (таксама Высілак) 46, 66, 784, 789, 1245, 1582, 1749
 Намер 778, 1248, 1307, 1336, 1463, 1488, 1726, 1761, 1770, 1814, 1929
 Намёк (таксама Алюзія) 1118, 1194, 1523
 Напіцца 555, 879
 Нараджэнне 248, 317, 551, 568, 900, 1008, 1194, 1272, 1370, 1374, 1534, 1664, 1883, 1964
 Наркотык 1976
 Народ 698, 1671, 1673, 1727, 1855, 1946
 Насельніцтва 374, 1727
 Наступства 330, 607, 642, 952, 1151, 1205, 1377, 1382, 1476, 1759, 1827, 1893, 1904
 Натура, натуральны 25, 41, 142, 253, 304, 475, 502, 646, 735, 1469, 1519, 1755, 1804, 1839, 1973
 Натхненне 645
 Нафта 1202, 1709
 Неабходнасць 135, 156, 194, 266, 291, 324, 473, 840, 850, 868, 964, 1012, 1028, 1035, 1079, 1126, 1200, 1355, 1458, 1545, 1570, 1623, 1750, 1755, 1821, 1829, 1916, 1943
 Неалагізм 1740
 Неапазітывісты 1603
 Неацэнны 273, 605, 888
 Неба 8, 168, 1167, 1474
 Небяспека (таксама Пагроза) 718, 1445, 1823, 1851, 1905, 1936, 1946
 Неверагоднасць 503, 508, 542, 607, 1275, 1628
 Невуцтва (таксама Няведанне) 406, 815, 824, 825, 1480, 1502, 1503, 1688
 Невырашальнасць 1959
 Невычэрпнасць 1051
 Невядомае 247, 275, 595, 773, 819, 869, 946, 1207, 1215, 1330, 1495, 1514, 1706, 1912
 Недавер 36, 1091

Недасканаласць 101, 445, 562, 724, 749, 894, 966, 968, 1035, 1427
Незалежнасць 209, 299, 448, 1034, 1322, 1345, 1935, 1957
Незалежная зменная, незалежная пераменная 1340, 1345, 1411, 1504, 1871
Незваротнасць 613, 658, 727, 815, 1642, 1690
Незвычайнасць 76, 180, 393, 702, 948, 1058, 1140, 1150, 1273, 1467, 1852, 1908
Незразумелае 278, 376, 418, 554, 767, 1915
Нейтральнасць (таксама Абыякавасць) 300, 654, 664, 1211, 1214, 1414
Нелагічны 1283
Немагчыма (таксама Магчыма) 36, 63, 134, 250, 301, 368, 427, 551, 622, 752, 760, 781, 905, 957, 997, 1010, 1077, 1189, 1298, 1309, 1342, 1353, 1368, 1414, 1475, 1484, 1587, 1602, 1625, 1633, 1734, 1832, 1920
Немагчымасць (таксама Магчымасць) 277, 290, 324, 370, 427, 1568, 1833
Непазбежнасць 819, 868, 941, 954, 1431, 1510, 1692, 1872
Непаразуме́нне 67, 356, 369, 1206
Непрадбачанасць, непрадказальнасць 284, 584, 1550, 1898
Непраўдападобнасць 304, 1562, 1646
Нептун 1202
Неразумнасць 195, 294, 676, 694, 1062, 1079, 1329, 1525, 1715
Нервовы 477, 578, 584
Несмяротнасць (таксама Неўміручасць) 329, 579, 580
Неспакой 168, 1695
Несправядлівасць 346, 1212, 1213, 1215, 1425
Несумленнасць 198, 1267, 1433, 1599, 1601
Несупярэчлівасць 62, 434
Неўміручасць (таксама Несмяротнасць) 631, 1691
Нечалавечы 142, 544, 680
Нірвана 1611
Ніхто 87, 108, 186, 265, 481, 1145, 1173, 1253, 1255, 1262, 1368, 1557, 1576, 1612, 1723, 1735, 1739, 1757, 1778, 1787, 1805, 1866, 1873
Нічога 63, 83, 92, 123, 136, 190, 203, 309, 311, 581, 624, 625, 664, 730, 731, 748, 860, 1045, 1103, 1123, 1143, 1183, 1254, 1255, 1407, 1435, 1460, 1469, 1496, 1497, 1499, 1504, 1596, 1634, 1638, 1649, 1683, 1723, 1742, 1789, 1832, 1928
Нішто 17, 208, 661, 666, 741, 743, 753, 872, 1174, 1253, 1329, 1330, 1837
Нованароджаны 475
Ноеў Каўчэг 1500
Норма 848, 1196, 1240, 1779
Ноч 40, 542, 1115
Нябожчык (таксама Мёртвы, Памерлы) 947, 1296
Нябыт 219, 695, 1958, 2000
Няведанне (таксама Невуцтва) 764, 817, 1109, 1598, 1982
Нявіннасць 475, 478, 1135, 1398, 1904, 1909
Нявольнік, няволя 3, 337

Нягоднік (таксама Падлюга) 483, 545, 804, 994
Нязменнасць 834, 848, 1080, 1109, 1214, 1432, 1669
Нянавісць 219
Няўдача 86, 266, 290, 529, 561, 1279, 1297, 1546, 1798, 1934
Няшчасце 27, 120, 225, 460, 461, 744, 745, 774, 889, 1217, 1225, 1410, 1434, 1490, 1783, 1848, 1932, 1962, 1996
Опера 115
Павага 12, 491, 719, 758, 860, 1311
Паведамленне 852, 919, 1520, 1815, 1874
Паверыць (таксама Верыць) 92, 178, 570, 1251, 1519, 1581, 1910
Пагражаць, пагроза (таксама Небяспека) 354, 522, 830, 847, 981, 1042, 1514, 1555, 1560, 1847, 1850
Падзенне 888, 954
Падзея 56, 77, 118, 208, 381, 629, 1147, 1154, 1189, 1190, 1594, 1803, 1917
Падлюга (таксама Нягоднік) 782
Падман, падманваць (таксама Хлусіць, Хлусня) 8, 424, 430, 499, 558, 574, 1438, 1780
Падручнік 199, 1379, 1417
Падсвядомасць 547
Падтрымка 473, 1111, 1383, 1501, 1536, 1652, 1727
Пажар 100, 1849
Пазнаваць 87, 230, 654, 974, 1317, 1324, 1465, 14771554, 1637, 1639, 1800
Пазнанне (таксама Веданне) 155, 163, 199, 421, 655, 815, 832, 891, 916, 1109, 1147, 1309, 1332, 1687, 1858
Пакаленне 273, 427, 889, 909, 1507, 1691, 1697, 1698
Пакаянне 1682
Пакута, пакуты 133, 266, 270, 470, 492, 514, 541, 570, 575, 714, 723, 738, 739, 887, 888, 1011, 1197, 1227, 1342, 1364, 1512, 1820, 1830, 1951
Палітолаг 1963
Палітык, палітыка 41, 127, 195, 223, 293, 782, 903, 1156, 1205, 1206, 1261, 1262, 1277, 1409, 1572, 1675, 1683, 1718, 1727, 1728, 1756, 1790, 1898, 1906, 1912, 1913, 1915, 1959
Паліцыя 389, 917, 956, 1174
Палохаць 563, 902, 1806
Палягчэнне 611, 1018
Памерлы (таксама Мёртвы, Нябожчык) 309, 407, 511, 1241, 1452, 1731, 1991
Паміранне 309, 580, 610, 773, 1177, 1213
Памылка 1239, 1589, 1719, 1794, 1924
Памыляцца 99, 296, 351, 355, 563, 593, 594, 667, 1067, 1068, 1069, 1239, 1205, 1206, 1275, 1339, 1347, 1481, 1524, 1798, 1888, 1893, 1964, 1994
Памяць 122, 914, 1281, 1698
Панаванне (таксама Улада) 444, 501, 591, 1120
Пантэон 1648
Панятак 368, 831, 839, 1233, 1569, 1615
Папера 57, 1250, 1465, 1783
Папуляцыя 1095, 1616
Папярэднік (таксама Прарок) 910, 1622, 1652
Парадак 172, 260, 315, 367, 434, 735, 775, 1156, 1195, 1225, 1270, 1439, 1628

Парадокс 968, 1373, 1897
Парадыст 1674
Параза 296, 340, 564, 713, 1419, 1546, 1855
Паразіт 71, 314, 859, 1015
Параметр 1572, 1835, 1868
Параўнанне 57, 66, 236, 462, 695, 1153, 1176, 1394, 1507, 1852
Парашут 1796
Парнаграфія 947, 1046, 1135
Парода 375
Партыя 1710, 1721, 1918
Парушэнне 187, 473, 1035, 1100, 1134, 1240, 1636
Паскарэнне 1628
Пасланне 224, 478, 1069
Пастка 486, 1056, 1464
Паталогія 910
Патлумачыць (таксама Высвятленне, Тлумачэнне) 256, 404, 1233, 1355, 1640, 1894, 1962, 1963
Патоп 1042, 1500, 1648
Патрабаванне 231, 325, 1140, 1141, 1149, 1323, 1359, 1457, 1480, 1804, 1869, 1914, 1952, 1985
Патрыятызм 1417
Патрэба, патрэбнасць 421, 518, 525, 579, 604, 645, 656, 725, 733, 743, 749, 931, 992, 1009, 1035, 1168, 1199, 1335, 1456, 1640, 1991
Паўсюднасць 677, 1396
Пахаванне 325, 385, 1410
Пахвала (таксама Хвала) 266, 1466, 1952
Пацалунак 497, 1235, 1631
Пацыфізм 142
Пачатак 322, 475, 658, 1016, 1023, 1461, 1572, 1570, 1614, 1877, 1900, 1904
Пачвара (таксама Монстар) 1, 333, 769, 955, 1853, 1856
Пачуццё 78, 85, 151, 231, 248, 266, 372, 407, 557, 560, 573, 676, 773, 886, 889, 963, 1162, 1194, 1316, 1318, 1503, 1599, 1742, 1805, 1919, 1921
Пашана (таксама Шанаванне) 329, 1023
Пэзія (таксама Вершы) 67, 200, 1133, 1633, 1634, 1673, 1791, 1800
Паэт 89, 225, 574, 1630, 1673
Педантычнасць 8
П'едэстал 1647
Пекла (таксама Рай і пекла) 27, 459, 759, 941, 958, 1001, 1224, 1234, 1264, 1302, 1521, 1731, 1831, 1929
Перавольшанне 1, 103, 561, 1511
Перавага 87, 288, 693, 1546, 1791, 1923, 1994
Перадача інфармацыі 1398, 1659, 1870
Перажыванне 135, 137, 200, 887, 987, 1015, 1191
Перайманне 271, 632, 1249, 1579
Перакананне 7, 33, 62, 97, 101, 222, 334, 412, 478, 737, 1372, 1426, 1476, 16051715, 1720, 1729, 1774, 1881
Пераклад 32, 63, 253, 367, 1052, 1085, 1129, 1743, 1744, 1749, 1754
Перамена 1157, 1898
Пераменная (гледзі Незалежная пераменная)
Перамога 574, 687, 733, 743, 1225, 1248, 1259, 1613, 1700, 1860
Пераўтварэнне, ператварэнне 151, 194, 260, 341, 354, 477, 496, 536, 594, 611,

612, 905, 975, 1022, 1156, 1206, 1285,
1312, 1323, 1330, 1373, 1410, 1700,
1751, 1820, 1835, 1879, 1946

Перашкода 237, 743, 1152, 1263, 1374,
1512, 1658, 1662

Перспектыва 551, 1904, 1917, 1938,
1958

Песімізм 117, 326, 1917

Піва 61, 1139, 1965

Піраміда 399

Письменнік 11, 27, 28, 34, 48, 59, 137,
202, 203, 596, 1003, 1010, 1126, 1571,
1576, 1676, 1752, 1781, 1792

Письменніцтва 4, 25, 35, 37, 46101, 102,
202, 344, 1012, 1026, 1781, 1783, 1784,
1786, 1922

Плагіят 819, 820, 1073

План 9, 636, 689, 903, 954

Планета 262, 276, 306, 311, 361, 374,
556, 688, 1101, 1267, 1312, 1370, 1416,
1560, 1899, 1949, 1955

Плён 139, 600, 1068, 1430, 1487

Плод 358, 1047, 1088, 1505, 1574, 1662,
1681, 1701

Плынь 89, 822, 873, 1708, 1808, 1830

Погляд (таксама Светапогляд) 7, 201,
427, 737, 934, 1239, 1726, 1745

Подласць 1988

Польшча (таксама Краіна) 135, 1673

Помста 537, 676, 678, 1199

Попа 1909

Попел 1657

Поспех 246, 428, 989, 1546, 1840

Постмадэрнізм 1439

Почырк 123

Пошук 434, 964, 1135, 1154, 1732, 1784,
1809, 1830

Праблема, праблемы 58, 59, 91, 96, 127,
146, 249, 281, 462, 598, 600, 739, 975,
1268, 1480, 1553, 1662, 1720, 1785,
1834, 1836, 1914, 1925, 1937, 1959

Правіла 107, 447, 795, 1041, 1101, 1152,
1240, 1272, 1642, 1843, 1890

Прагматычнасць 106, 1252, 1943

Прагноз (таксама Прадбачанне, Прад-
казанне) 664, 1652, 1867

Праграма, праграмаванне 70, 297, 431,
588, 1276, 1474, 1658, 1721

Прагрэс 278, 441, 635, 858, 908, 952,
1324, 1381, 1555, 1569, 1691, 1879,
1903, 1934, 1968, 1990

Прадбачанне (таксама Прагноз, Прад-
казанне) 103, 195, 261, 551, 984, 1368,
1594, 1625, 1652, 1693

Прадзюсар 1573

Прадказанне (таксама Прагноз, Прадба-
чанне) 146, 563, 920, 1314, 1449, 1594,
1841, 1867, 1872

Прадмесце 1265

Прадмет 201, 697, 778, 830, 1088, 1821

Прадстаўленне 22, 33, 54, 1147, 1527,
1794, 1804

Прадстаўнік 1176

Прадукт 83, 323, 620, 645, 851, 1018,
1131

Праект 189, 395, 1245, 1429

Праекцыя 1129, 1327, 1744

Практыка 97, 107, 111, 196, 291, 367,
837, 872, 918, 1049, 1242, 1201, 1557,
1723, 1739, 1868, 1908

Прамень 477
Праметэйскі 1469, 1530
Прапаведнік 829
Прапарцыйнасць 1287, 1556, 1777
Прарок (таксама Папярэднік) 11, 1554
Прастора 129, 172, 262, 405, 439, 595, 660, 791, 1227, 1445, 1565, 1828
Пратэз 661, 1618, 1958
Пратэст 603, 1540
Праўда (таксама Апраўданне, Ісціна) 1, 144, 155, 162, 270, 278, 312, 355, 403, 422, 496, 543, 550, 566, 633, 675, 711, 739, 786, 822, 900, 901, 1008, 1115, 1150, 1190, 1221, 1350, 1601, 1697, 1780, 1804, 1814, 1855
Прафесар 217, 588, 1376, 1381
Праца 18, 51, 63, 71, 89, 164, 260, 528, 551, 650, 742, 846, 1074, 1282, 1558, 1566, 1582, 1676, 1818, 1895
Праца катаржная 1746
Праціўнік 1206
Працэс 35, 292, 430, 442, 451, 532, 578, 602, 643, 658, 809, 873, 947, 1077, 1450, 1515, 1582, 1608, 1615, 1619, 1654, 1690, 1767, 1803, 1850, 1851, 1858, 1883, 1943
Продак 1300, 1954
Проза 44, 1549
Прорва (таксама Бездань) 508, 1315, 1796
Прыбор 1180
Прыбытак (таксама Выгада, Карысць) 146, 1243, 1637, 1903
Прывабнасць 2, 109, 802, 1112, 1141, 1363, 1457
Прывід 27, 146, 404, 989, 1806
Прыгажосць 39, 69, 106, 114, 174, 198, 225, 231, 544, 679, 718, 734, 747, 850, 982, 1042, 1114, 1117, 1201, 1210, 1371, 1435, 1601, 1704, 1797, 1876
Прызнанне 66, 89, 632, 722, 906, 976, 1051, 1061, 1489, 1615
Прылада (таксама Інструмент) 611, 869, 1028, 1117, 1151, 1247, 1267, 1385, 1446, 1497, 1566, 1823, 1897
Прымірэнне 701, 801
Прымус 291, 344, 981, 1373
Прынцып 110, 844, 926, 971, 1390, 1414, 1512, 1656, 1782, 1842, 1926
Прырода 2, 140, 260, 319, 320, 485, 617, 626, 673, 737, 793, 800, 813, 883, 912, 943, 1024, 1039, 1158, 1242, 1263, 1271, 1307, 1394, 1413, 1430, 1472, 1613, 1666, 1676, 1689, 1833, 1858, 1868, 1895, 1899, 1954
Прыстасаванне 448, 793, 826, 847, 848, 875, 1125, 1463
Прысутнасць 35, 165, 794, 840, 1231, 1530, 1969
Прытрымлівацца 48, 110, 188, 1715, 1782, 1931, 1957
Прытулак 337, 850
Псеўданавука 521
Псіхааналіз (таксама Фрэйд) 783, 784, 1204, 1997
Псіхалогія 58, 184, 1007, 1145
Псіхічны 180, 1304
Псіхіятрычная лякарня 836
Птушка 954, 1764, 2000
Публіка 857, 1363

Пустэча (таксама Вакуум) 201, 240, 505, 631, 943, 1006, 1031, 1057, 1104, 2000
Пылінка 208, 272
Пытанне 80, 121, 129, 369, 375, 586, 800, 850, 891, 1011, 1279, 1315, 1320, 1354, 1355, 1380, 1471, 1472, 1480, 1516, 1539, 1562, 1656, 1964, 1979
Пышнасьць 180, 600
Пэўнасьць 578, 984
Пяшчота 461
Раб 5, 632, 1200
Радасць 164, 294, 545, 1531, 1830, 1967
Радыеактыўнасьць 846
Разбураць, разбурэнне 28, 112, 329, 441, 605, 795, 797, 873, 970, 1060, 1125, 1156, 1278, 1458
Развага 69, 195, 355, 436
Разважанне (таксама Выдумаць, Думаць, Мысленне) 40, 318, 208, 623, 794, 871, 1086, 1088, 1378, 1544, 1967
Развіццё 75, 595, 615, 735, 872, 1018, 1023, 1039, 1458, 1494, 1690, 1691, 1701, 1765, 1822, 1833, 1841, 1871, 1883, 1891, 1969
Разгляд 68, 249, 272, 607, 940, 1543, 1679, 1936
Размова 525, 995, 1562
Разнастайнасьць 50, 397, 486, 630, 1008, 1079, 1246, 1472, 1554, 1557, 1645, 1681
Разуменне 72, 165, 169, 280, 327, 454, 564, 640, 654, 670, 680, 797, 872, 899, 925, 1015, 1152, 1183, 1255, 1387, 1454, 1496, 1499, 1662, 1762
Разумнае 82, 89, 364, 400, 418, 456, 688, 694, 706, 721, 723, 748, 752, 817, 871, 911, 985, 1227, 1289, 1377, 1458, 1493, 1520, 1672, 1715, 1859
Разумны 20, 617, 721, 1452, 1892, 1959
Разумовы 54, 67, 259, 348, 424, 430, 448, 856, 1262, 1494, 1583, 1925
Рай 868, 958, 1022, 1297, 1332, 1748
Рай і пекла (таксама Пекла) 459, 941, 1234, 1731, 1831
Ракета 364, 406, 1074
Раман 9, 89, 595, 597, 974, 1002, 1136, 1145, 1147, 1572, 1812, 1826
Ранг 1203, 1438, 1586, 1705
Расліна 106, 243, 315, 859, 983
Распазнаванне 1059, 1307, 1491, 1688, 1774, 1833
Раўнавага 348, 602, 1311, 1560
Раўненне ўніз 1739
Рацыяналізм 30, 90, 92, 99, 101, 261, 387, 798, 957, 1228, 1673
Робат 420, 424, 456, 640, 942
Розум 143, 148, 149, 198, 231, 260, 320, 340, 342, 383, 406, 413, 458, 668, 734, 743, 744, 748, 754, 768, 769, 785, 793, 798, 801, 804, 861, 867, 915, 916, 922, 984, 986, 999, 1015, 1057, 1062, 1064, 1068, 1075, 1091, 1092, 1101, 1104, 1112, 1145, 1201, 1208, 1222, 1223, 1272, 1284, 1292, 1293, 1319, 1328, 1329, 1360, 1395, 1469, 1544, 1558, 1562, 1595, 1641, 1662, 1672, 1714, 1829, 1847, 1854, 1869, 1895
Роспач 30, 450, 566, 1154, 1232
Рука 47, 81, 201, 344, 345, 714, 816, 1094, 1281, 1305, 1350, 1474, 1689, 1710, 1969

Рукапіс 86
 Рулетка 1181, 1693
 Рух 475, 535, 1041, 1123, 1129, 1156, 1157, 1355, 1408, 1443, 1447, 1629, 1669, 1706, 1728, 1765, 1927, 1968
 Рух броўнаўскі 394, 402
 Рызыка 246, 308, 835, 1181, 1545, 1819, 1844
 Рыкашэт 1896
 Рыса 146, 335, 561, 562, 793, 1112, 1327, 1663, 1673, 1699, 1883
 Рытуал 1285, 1452
 Рэалізм 25, 44, 90, 91, 104, 1133, 1136, 1137
 Рэальнасць (таксама Рэчаіснасць, Сёння, Сучаснасць, Цяпер) 5, 33, 59, 126, 294, 303, 571, 927, 928, 988, 1093, 1347, 1424, 1701, 1826, 1876, 1925, 1978, 1993
 Рэвалюцыя 905, 1029
 Рэверс 946, 1495, 1858, 1993
 Рэгулятар 41, 397, 486, 761, 865, 1390, 1580
 Рэжысура 1027
 Рэклама 1256, 1257, 1632, 1748, 1799, 1867
 Рэлігія 76, 136, 398, 427, 561, 599, 625, 626, 874, 934, 946, 947, 1053, 1251, 1270, 1334, 1532, 1570, 1579, 1582, 1586, 1938, 1952, 1958, 1986, 1991, 1994
 Рэлікт 1413, 1899
 Рэчаіснасць (таксама Рэальнасць, Сёння, Сучаснасць, Цяпер) 36, 90, 91, 139, 145, 446, 805, 1368, 1465, 1898, 1978
 Рэчы розныя 377, 1284
 Савецкі 119, 135
 Садызм, садамазахізм 955, 980, 1367, 1395
 Сакральны 131
 Сакратарка 1210
 Сакрэтнасць 1237
 Салдат 1290
 Салярыйс 64, 70
 Самастойнасць 1240, 1847
 Сапраўднасць 120, 409, 1008, 1010, 1249, 1491, 1840
 Сапсаваць 1035
 Сатана (таксама Д'ябал, Шатан) 855, 953
 Сацрэалізм 127
 Сацыялізм 1923
 Сацыялогія 89, 954, 1431
 Сацыяльны (таксама Грамадскі) 41, 903, 1345, 1400, 1429, 1430, 1632, 1661, 1878, 1916, 1991
 Саюзнік 648, 1206, 1451
 Свабода 52, 135, 196, 339, 346, 723, 776, 780, 822, 883, 986, 1002, 1003, 1291, 1374, 1397, 1401, 1513, 1555, 1844, 1859, 1860, 1877, 1914, 1972
 Сваяк 30, 597, 1150
 Сведка, сведчанне 8, 306, 325, 359, 835, 1032, 1119, 1276, 1591, 1705, 1847, 1899
 Свет (таксама Цывілізацыя, Чалавецтва) 5, 10, 36, 55, 59, 87, 90, 96, 102, 112, 163, 168, 175, 189, 190, 200, 217, 259, 260, 261, 264, 294, 296, 337, 339, 373, 375, 397, 399, 402, 421, 488, 594, 610, 632, 641, 651, 696, 701, 706, 724, 729,

738, 765, 779, 807, 831, 850, 859, 872, 330, 478, 591, 593, 602, 603, 604, 605,
 882, 884, 889, 892, 907, 912, 921, 927, 643, 863, 934, 1009, 1044, 1143, 1147,
 928, 945, 946, 953, 1020, 1038, 1061, 1149, 1196, 1243, 1253, 1408, 1596,
 1080, 1086, 1090, 1093, 1098, 1105, 1670, 1999
 1108, 1123, 1125, 1126, 1130, 1133, Сигнал 1446, 1837
 1143, 1157, 1212, 1213, 1214, 1215, Сіла 5, 28, 73, 97, 151, 171, 257, 263, 273,
 1227, 1234, 1248, 1269, 1257, 1262, 330, 485, 551, 600, 677, 1117, 1126,
 1264, 1285, 1297, 1309, 1313, 1315, 1254, 1278, 1343, 1390, 1393, 1394,
 1317, 1318, 1322, 1351, 1354, 1355, 1447, 1464, 1605, 1642, 1675, 1685,
 1357, 1363, 1378, 1383, 1386, 1399, 1717, 1992
 1413, 1420, 1421, 1422, 1423, 1425, Сілагізм 1605
 1426, 1432, 1443, 1445, 1476, 1491, Сімвал 959, 1170
 1497, 1499, 1510, 1528, 1567, 1586, Сімptom 218
 1602, 1611, 1618, 1627, 1651, 1653, Сістэма 28, 53, 62, 118, 127, 281, 283,
 1662, 1672, 1681, 1682, 1693, 1695, 285, 288, 291, 292, 371, 471, 474, 564,
 1709, 1748, 1764, 1765, 1766, 1773, 584, 631, 875, 897, 1129, 1275, 1278,
 1791, 1794, 1808, 1817, 1819, 1825, 1328, 1345, 1464, 1513, 1518, 1580,
 1829, 1841, 1848, 1887, 1897, 1898, 1582, 1583, 1601, 1827, 1878, 1918
 1917, 1929, 1945, 1971 Сітуацыя (таксама Акалічнасць) 111,
 Свет інших 518, 548, 1572 303, 507, 694, 868, 899, 1324, 1550,
 Светапогляд (таксама Погляд) 1055, 1628, 1802, 1913
 1582 Скаціна 784, 955
 Свіння 147, 1169 Скептыцызм 885
 Свядомасць 279, 283, 430, 652, 653, 780, Складанасць 34, 245, 944, 1083, 1200,
 1088, 1515, 1516, 1551, 1571, 1609, 1262, 1500, 1543, 1583, 1640, 1654,
 2000 1693, 1820,
 Свято 263, 477, 527, 792, 1565 Складоўская-Кюры Марыя 846
 Святы 517, 552, 879, 1533, 1573, 1665, Скрыня Пандоры 1310
 1853, 1967 Слабасць 110, 177, 238, 263, 314, 643,
 Сектанцтва 1678 1152, 1222, 1464, 1490, 1629
 Сенсацыя 962, 1379 Слава 398, 713, 1258, 1965
 Сетка 50, 578, 831, 1467, 1496, 1522, Следства 1268
 1525 Слова 1, 222, 446, 529, 560, 574, 586, 686,
 Сённа (таксама Рэальнасць, Рэчаіснасць, 711, 951, 997, 1023, 1128, 1273, 1306,
 Сучаснасць, Цяпер) 25, 72, 108, 139, 1362, 1461, 1586, 1642, 1648, 1914

Служэнне 17, 325, 564, 568, 570, 778, 879, 1013, 1028, 1201, 1293, 1383, 1670
Слушнасьць 1244, 1771
Сляпы 6, 56, 171, 294, 366, 1072, 1424, 1507
Смак 895, 1225, 1234
Смарагд 811
Смеласць 41, 950, 1360, 1819, 1921
Смерць 273, 274, 310, 317, 401, 413, 449, 514, 574, 600, 628, 678, 712, 780, 805, 888, 1120, 1175, 1178, 1179, 1240, 1241, 1221, 1426, 1578, 1691, 1783
Смех, смешнае 359, 524, 678, 698, 699, 700, 707, 902, 1674
Смецце 350, 611, 938, 1160, 1439, 1794
Смуга ценю 447, 449
Смутак 266, 1029, 1599
Смяротны 28, 274, 320, 427, 1012, 1126, 1319, 1904, 1937
Сон 9, 303, 307, 446, 542, 703, 727, 835, 959, 1236, 1366
Сонца 272, 315, 486, 1004, 1575
Сорам 993, 1682
Спадчына 249, 276, 517, 593, 889, 905, 1659, 1883
Спазнанне 17, 330, 548, 696, 740, 868, 1222, 1326, 1487, 1508, 1523, 1668, 1687, 1767
Спакой 9, 203, 206, 545, 572, 1051, 1851
Спалох (таксама Страх) 55, 522, 1029, 1289
Спачуванне 440, 886, 887, 1342
Сперма 47, 432
Спецыялізацыя 451, 1324
Спецыяліст 307, 825, 1023
Спецыяльнасьць 774, 1048
Спосаб (таксама Метад) 68, 306, 343, 348, 363, 609, 981, 1036, 1208, 1273, 1274, 1263, 1640, 1771, 1855, 1947
Справядлівасць 992, 1033, 1122, 1211, 1387, 1914
Спраба 57, 86, 192, 290, 795, 1123, 1763
Сродак 17, 47, 249, 611, 648, 716, 862, 869, 879, 960, 995, 1186, 1287, 1348, 1364, 1462, 1486, 1630, 1633, 1749, 1976
Стабілізацыя 1563, 1916
Стандарт 969
Старасць 255, 447, 448, 610, 666, 767, 1161, 1184, 1454, 1743
Статыстыка 394, 398, 400, 401, 402, 432, 443, 798, 980, 1189, 1272, 1263, 1297, 1458
Стаўка 1301
Стаўленне 56, 90, 106, 626, 1396, 1705
Стваральнік (таксама Аўтар, Мастак, Творца) 73, 87, 192, 421, 778, 802, 804, 949, 1058, 1069, 1393, 1685
Стварэнне (таксама Тварэнне) 62, 87, 101, 152, 299, 329, 418, 439, 619, 643, 645, 674, 694, 905, 941, 945, 969, 1051, 1164, 1313, 1321, 1324, 1367, 1393, 1439, 1441, 1478, 1596, 1661, 1822
Страсць (таксама Запал) 459, 1199
Страта 263, 310, 428, 451, 508, 1002, 1851, 1903
Стратэгія 871, 899, 905, 911, 1259, 1944
Страўнік 939, 989, 1585
Страх (таксама Спалох) 274, 437, 450, 500, 604, 683, 834, 888, 1166, 1200, 1665, 1819

Страшны 316, 365, 381, 513, 523, 554, 942, 1308, 1699, 1727
Структура 159, 277, 376, 381, 835, 875, 1038, 1345
Структуралісты 1634
Стрыманасць 1355, 1564, 1652
Стрыптыз 1014
Студэнт 409
Стыль (таксама Жанр) 22, 1439, 1632
Суддзя 917, 1425, 1426, 1847
Сума тэхналогіі 99
Сумленнасць 144, 1009, 1010, 1017
Сумленне 784, 946, 1742
Сумненне 278, 312, 711, 760, 790, 1064, 1662, 1901
Суперкамп'ютар 1468
Супермозг 729, 1567
Супернік 1156, 1259, 1597, 1647
Супраціў 247, 372, 603, 908, 1123, 1961
Супрацоўніцтва 1515, 1926
Супрацьлегласць 7, 1879, 1954
Супярэчнасць 71, 427, 433, 660, 677, 778, 782, 1030, 1037, 1053, 1085, 1134, 1318, 1532, 1745, 1753, 1791, 1886, 1887, 1939, 1986
Сусвет (таксама Космас) 124, 143, 518, 548, 549, 576, 620, 667, 685, 834, 866, 871, 1038, 1050, 1051, 1097, 1104, 1207, 1265, 1272, 1410, 1467, 1502, 1520, 1522, 1847, 1884, 1913
Сутнасць 26, 103, 217, 281, 463, 492, 529, 533, 537, 869, 965, 1011, 1038, 1118, 1184, 1342, 1354, 1378, 1471, 1762, 1771, 1782, 1861, 1969
Сучаснасць (таксама Рэальнасць, Рэчаіснасць, Сёння, Цяпер) 9, 70, 326, 601, 604, 607, 657, 836, 963, 1359, 1399, 1440, 1549, 1569, 1572, 1585, 1670, 1672, 1703, 1913, 1920
Сфера 51, 106, 247, 635, 645, 1462, 1464, 1547, 1703, 1826, 1857, 1982
Схема 355, 1936
Схільнасць 58, 286, 783, 1386, 1392
Сціпласць 515, 1934
Сцісласць 1444
Сэкс 109, 131, 748, 783, 947, 1011, 1535
Сэнс 33, 78, 80, 104, 138, 174, 175, 228, 398, 422, 486, 490, 498, 561, 616, 657, 863, 1069, 1129, 1130, 1191, 1250, 1315, 1316, 1325, 1488, 1516, 1740, 1965, 1991
Сэрца 1023, 1423, 1455, 1570, 1746
Сябар 220, 678, 712, 1380, 1711
Сям'я 597, 1342
Тавар 1257, 1728
Талент 187, 1096, 1733, 1778, 1800
Таталітарны 1609
Татальны 57, 1140, 1237
Таямніца 143, 168, 280, 335, 406, 493, 834, 1215, 1320, 1445, 1633
Твар 2, 467, 522, 982, 1114, 1175, 1885, 1945
Тварэнне (таксама Стварэнне) 87, 89, 801, 873, 1035, 1297, 1895
Твор 17, 25, 42, 187, 188, 215, 648, 896, 898, 962, 1020, 1044, 1148, 1150, 1439, 1566, 1644, 1669, 1673, 1774, 1785, 1795, 1804, 1936
Творца (таксама Аўтар, Мастак, Стваральнік) 76, 284, 760
Творчасць 12, 52, 259, 401, 1002, 1044, 1063, 1324, 1667

Тленнасць 432
 Тлумачэнне (таксама Высвятленне, Патлумачыць) 129, 190, 311, 701, 1200, 1469, 1604, 1640, 1811, 1943
 Тоеснасць 1339, 1668
 Трава 83, 549, 1168
 Трагедыя 296, 899, 1194, 1820, 1960
 Традыцыя 25, 30, 249, 311, 901, 1029, 1156, 1571, 1881
 Трактоўка 50, 1595
 Трансцэндэнцыя 624, 833
 Труізм 857
 Трывіяльны 838, 1090, 1993
 Трывога 259
 Туманнасць 1370, 1747
 Тупік 220, 374, 548, 667, 694, 1913
 Турма 1219, 1223, 1435, 1596, 1766
 Турпізм 1647
 Тыповы 934, 964, 1429, 1804, 1816
 Тыран 1, 371
 Тэагонія 1037
 Тэадыцэя 74, 325, 800, 1033, 1037
 Тэалогія (таксама Багаслоўе) 1086, 1636
 Тэзіс 33, 183
 Тэкст 920, 1130, 1266, 1459, 1648, 1698, 1744, 1788, 1842
 Тэлеалогія 1450
 Тэлебачанне 878, 1410, 1723
 Тэлепатыя 1811
 Тэндэнцыя 75, 950, 964
 Тэолаг 949, 1676
 Тэорыя 162, 184, 291, 571, 621, 899, 918, 949, 1147, 1344, 1346, 1518, 1569, 1635, 1679, 1886, 1894, 1943, 1960
 Тэарызм, тэрор 1, 367, 1156, 1186
 Тэхналагічны 99, 125, 958, 973, 1393, 1413, 1462, 1486, 1694, 1707, 1901, 1927
 Тэхналогія 64, 125, 146, 298, 299, 300, 454, 609, 611, 627, 637, 645, 646, 647, 648, 658, 868, 869, 872, 931, 970, 1151, 1308, 1334, 1340, 1392, 1411, 1482, 1487, 1495, 1504, 1505, 1523, 1526, 1557, 1626, 1629, 1685, 1871, 1885, 1899, 1902, 1903, 1911, 1993
 Тэхназвалюцыя (таксама Аўтаэвалюцыя, Эвалюцыя) 612, 952
 Тэхніка 349, 933, 1018, 1294, 1384, 1458, 1517, 1680, 1874
 Тэхнічны 441, 1030, 1077, 1462, 1871, 1903, 1990
 Убоства 99, 1232, 1365, 1545
 Уваскрашэнне 277, 407
 Удзел 292, 551, 683, 829, 961, 1123, 1386, 1420, 1474
 Ужыванне (таксама Выкарыстанне) 105, 1384, 1552, 1944
 Узбраенне 602, 1717, 1849, 1892
 Уздых 273, 1015
 Узнагарода 1024, 1432, 1784, 1952
 Узор 413, 1595, 1809, 1881
 Указанне 148, 482, 1154
 Улада (таксама Панаванне) 917, 931, 1262, 1548, 1727, 1906
 Уладар (таксама Кіраўнік) 1248, 1416
 Уласціvasць 48, 59, 283, 387, 700, 783, 800, 865, 894, 944, 960, 1085, 1112, 1144, 1337, 1472, 1755
 Умова 188, 447, 544, 624, 750, 1016, 1028, 1315, 1330, 1416, 1480, 1730, 1822, 1868, 1908, 1914, 1972, 1985

Упартасць 981, 1024, 1073, 1137, 1236, 1615, 1786
 Упэўненасць 280, 1296, 1328, 1524, 1665
 Уражанне 69, 116, 180, 411, 571, 1011, 1586
 Усведамленне 99, 143, 276, 565, 789, 992, 1060, 1144, 1168, 1494, 1551, 1566, 1778
 Усеагульны 1144, 1223, 1234, 1420, 1431, 1438, 1457, 1519, 1555, 1644, 1914
 Усебаковы 750, 825, 1033
 Усемагутнасць (таксама Магутнасць) 125, 563, 564, 574, 731, 1034, 1373, 1666, 1729
 Усё 52, 101, 130, 150, 162, 198, 202, 206, 211, 217, 220, 228, 241, 242, 265, 280, 308, 360, 408, 427, 476, 549, 579, 582, 669, 677, 684, 696, 697, 726, 730, 736, 741, 753, 868, 876, 932, 935, 991, 1028, 1034, 1037, 1045, 1048, 1238, 1201, 1211, 1281, 1286, 1288, 1303, 1370, 1407, 1527, 1535, 1542, 1544, 1553, 1572, 1590, 1591, 1592, 1628, 1756, 1783, 1797, 1818, 1900, 1915, 1932, 1962, 1989
 Усёведанне 80, 494, 563, 1034, 1373
 Ускладненне 462, 973, 1512, 1822
 Усмешка 490, 492, 545, 1061, 1113
 Усталёўваць 35, 1270, 1839
 Устойлівасць 255, 980, 1097, 1214, 1448, 1609
 Утойванне 52, 499
 Утопія 954, 1420, 1427, 1428, 1429, 1825, 1944
 Уцёкі 36, 196, 127, 975, 1044
 Учынак 195, 376, 378, 463, 577, 613, 722, 768, 930, 1239, 1489, 1763, 1893, 1899
 Уяўленне 5, 25, 139, 536, 677, 853, 884, 1166, 1315, 1333, 1346, 1359, 1431, 1841, 1928, 1956
 Факт, фактычна 69, 78, 216, 246, 304, 355, 388, 426, 621, 693, 787, 822, 830, 892, 1014, 1034, 1130, 1472, 1522, 1635, 1680, 1937, 1980
 Фальсіфікат, фальш 51, 276, 822, 1131, 1473, 1794, 1949
 Фанатызм 1809
 Фантазія 406, 787, 1547, 1627, 1832, 1833, 1921
 Фантаст 18,
 Фантастыка і футуралогія 57
 Фантастыка навуковая 28, 44, 49, 51, 52, 82, 89, 858, 920, 922, 923, 926, 928, 929, 942, 948, 950, 951, 960, 961, 962, 1141, 1146, 1273, 1572, 1663, 1664, 1666, 1667, 1843, 1844, 1845, 1846, 1853, 1920, 1925
 Фантастычнасць 17, 18
 Фармалізм 316, 1038, 1604
 Фарс 1418
 Фатальнасць 349, 1089, 1270, 1308, 1524, 1850, 1888
 Фата-маргана 1223
 Феномен 1196
 Фізік, фізіка 15, 129, 573, 632, 783, 1138, 1315, 1335, 1359, 1549, 1569, 1572, 1886, 1994
 Фікцыя 348, 424, 868, 952, 1473, 1681
 Філасофія, філосаф 15, 22, 29, 46, 48, 52, 67, 72, 89, 108, 118, 282, 326, 398, 427,

567, 585, 586, 659, 716, 821, 831, 832, 834, 857, 921, 1040, 1061, 1076, 1086, 1093, 1141, 1152, 1176, 1465, 1529, 1530, 1544, 1546, 1549, 1582, 1583, 1584, 1596, 1600, 1680, 1734, 1751, 1791, 1964, 1999

Фільм 1812

Фіяска 1894

Форма 174, 278, 294, 354, 413, 798, 851, 909, 915, 930, 975, 1002, 1008, 1014, 1082, 1084, 11251730

Фрагмент 201, 929

Фронт 1517, 1627, 1703

Фрґйд Зігмунд (таксама Псіхааналіз) 949, 959

Функцыя, функцыянаванне 187, 628, 648, 917, 919, 1208, 1369, 1446, 1579, 1656, 1839, 1926

Футбол 61

Футуралогія 57, 77, 108, 124, 126, 145, 660, 661, 662, 663, 665, 927, 929, 1638, 1824, 1831, 1867

Хаатычна, хаос 53, 399, 413, 501, 1195, 1717

Халтура 960

Характар 25, 84, 268, 406, 658, 944, 1177, 1565, 1572

Хвала, хваліць (таксама Пахвала) 220, 325, 843

Хвароба, хворы 27, 57, 404, 610, 1012, 1294, 1426, 1937, 1950, 1997

Хітрасць 984, 1985

Хлеб 1007, 1787, 1920

Хлусіць (таксама Падманваць) 292, 424, 496, 755, 786, 944, 1012, 1013, 1017, 1115, 1148, 1209

Хлусня (таксама Падман) 291, 408, 499, 1008, 1012, 1243, 1369, 1793

Хмарачос 1628

Хрысціянства 874, 875, 1238, 1200, 1682

Хтосьці 76, 87, 380, 860, 1137, 1382, 1403, 1628, 1799, 1800

Цалкам (таксама Цэлае) 7, 22, 354, 814, 913, 929, 1024, 1051, 1059, 1207, 1335, 1493, 1609, 1843, 1954

Цана 19, 167, 678, 843, 961, 1433

Царква 136, 218, 330, 599, 794, 1580, 1678, 1797

Цацка 338

Цела (таксама Цялеснасць) 71, 133, 182, 260, 401, 439, 809, 880, 940, 995, 1087, 1213, 1298, 1414, 1452

Цемра 263, 548, 815, 1066, 1110

Цень 447, 449, 1459, 1460

Цёмны 552, 1117, 1601, 1689

Цікавасць, цікавы 10, 15, 43, 58, 59, 77, 96, 119, 137, 460, 492, 1130, 1300, 1627, 1811, 1965, 1978

Цікаўнасць 2, 13, 73, 80, 358, 418, 475, 1302

Цмок 710

Цнота 358, 389, 687, 747, 830, 1524

Цуд, цудоўны (таксама Чараўніцтва) 1, 69, 64, 139, 383, 404, 575, 994, 1035, 1036, 1117, 1297, 1344, 1552

Цывілізацыя (таксама Свет, Чалавецтва) 243, 306, 322, 350, 454, 468, 473, 548, 590, 614, 628, 635, 636, 728, 862, 950, 973, 1018, 1019, 1156, 1170, 1312, 1340, 1367, 1377, 1385, 1411, 1412, 1419, 1441, 1482, 1504, 1536, 1654,

1659, 1682, 1694, 1701, 1707, 1822,
1823, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838,
1871, 1926, 1961, 1970

Цынiзм 1364, 1490

Цыркуляцыя 473, 822, 909

Цэлае, цэласнасць (таксама Цалкам)
109, 180, 369, 475, 595, 667, 751, 787,
914, 935, 1141, 1216, 1414, 1559, 1589,
1946

Цэнзура 95, 127, 1522, 1642

Цяжар, цяжкасць 5, 61, 108, 134, 137,
251, 253, 257, 266, 270, 353, 533, 607,
711, 776, 881, 944, 1061, 1063, 1088,
1175, 1236, 1379, 1387, 1426, 1479,
1547, 1554, 1619, 1648, 1676, 1807,
1838, 1908, 1940

Цялеснасць (таксама Цела) 67, 259, 806,
1307

Цяпер, цяперашні (таксама Рэальнасць,
Рэчаіснасць, Сёння, Сучаснасць) 48, 71,
118, 146, 226, 306, 387, 532, 921, 1157,
1574, 1579, 1665, 1707, 1725, 1729,
1736, 1899

Цярпенне 266, 845, 1282, 1381, 1895,
1996

Чаканне 23, 254, 323, 572, 575, 629, 630,
657, 835, 864, 949, 1169, 1308, 1464,
1519, 1524, 1898, 1934, 1983

Чалавек (таксама Людзі) 17, 41, 64, 73,
78, 82, 94, 99, 101, 104, 140, 146, 151,
154, 155, 157, 160, 163, 164, 165, 166,
168, 172, 179, 180, 185, 198, 202, 205,
230, 236, 238, 241, 244, 247, 250, 251,
252, 260, 262, 267, 269, 273, 277, 279,
280, 286, 296, 302, 305, 360, 365, 378,
400, 408, 411, 412, 415, 420, 421, 424,
429, 435, 436, 453, 465, 472, 483, 486,
518, 530, 532, 533, 539, 544, 548, 555,
559, 560, 566, 568, 569, 586, 607, 608,
610, 617, 628, 634, 635, 640, 641, 643,
653, 657, 678, 679, 681, 707, 777, 784,
788, 799, 806, 813, 841, 849, 866, 871,
889, 906, 907, 915, 916, 940, 943, 945,
955, 965, 966, 967, 968, 969, 990, 997,
1010, 1030, 1051, 1053, 1055, 1056,
1061, 1079, 1088, 1089, 1107, 1121,
1134, 1155, 1171, 1175, 1177, 1180,
1221, 1242, 1209, 1260, 1280, 1283,
1307, 1312, 1319, 1324, 1325, 1328,
1342, 1349, 1393, 1394, 1395, 1415,
1416, 1430, 1441, 1446, 1452, 1454,
1458, 1463, 1466, 1469, 1482, 1503,
1531, 1538, 1542, 1544, 1549, 1561,
1578, 1586, 1587, 1596, 1601, 1614,
1628, 1649, 1650, 1685, 1718, 1730,
1747, 1766, 1773, 1813, 1820, 1821,
1861, 1863, 1868, 1880, 1887, 1891,
1945, 1957, 1969, 1972

Чалавецтва (таксама Свет, Цывілізацыя)
85, 119, 140, 276, 485, 600, 625, 869,
880, 957, 999, 1024, 1195, 1282, 1381,
1382, 1494, 1519, 1557, 1559, 1713,
1765, 1767, 1876, 1892

Чалавечнасць 445, 968, 1283

Чалавечы (таксама Людскі) 73, 82, 96,
128, 143, 236, 260, 275, 304, 349, 358,
463, 486, 561, 577, 606, 617, 636, 640,
656, 807, 811, 832, 862, 875, 894, 900,
946, 968, 974, 1008, 1227, 1315, 1365,
1383, 1385, 1387, 1392, 1399, 1417,

1419, 1435, 1502, 1508, 1519, 1537, 1572, 1577, 1583, 1595, 1610, 1619, 1623, 1689, 1698, 1755, 1822, 1853, 1861, 1871, 1882, 1895, 1948, 1951, 1954
 Чараўніцтва (таксама Цуд) 1423, 1646
 Чарвяк 489, 1009
 Час, часы 10, 14, 68, 94, 118, 119, 123, 226, 273, 342, 347, 403, 423, 424, 439, 486, 564, 565, 568, 575, 579, 659, 661, 727, 733, 763, 766, 767, 831, 871, 873, 906, 948, 1046, 1059, 1173, 1142, 1205, 1227, 1356, 1378, 1379, 1381, 1403, 1429, 1448, 1493, 1558, 1574, 1576, 1582, 1675, 1729, 1744, 1771, 1792, 1828, 1835, 1885, 1911, 1948, 1967
 Частка 91, 133, 254, 369, 430, 522, 751, 882, 908, 1119, 1129, 1213, 1298, 1503, 1608, 1697, 1744, 1824, 1918
 Часціца 402, 851, 1662
 Часціцы элементарныя 1591, 1679
 Чорнае 113, 129, 1139, 1245, 1792, 1884, 1993
 Чужы 71, 196, 257, 276, 355, 363, 819, 1003, 1048, 1364, 1659, 1877, 1996
 Чытанне, чытаць 26, 43, 68, 81, 122, 132, 192, 896, 1016, 1253, 1255, 1485, 1630, 1966
 Чытач 28, 49, 65, 89, 93, 595, 898, 922, 961, 1015, 1016, 1146, 1147, 1150, 1459, 1774, 1921, 1928
 Шаленства, шалёны 85, 151, 507 1272, 1453, 1458, 1673
 Шанаванне (таксама Пашана) 794, 1173, 1775
 Шанц 78, 449, 488, 1458, 1547, 1672, 1901
 Шар 471, 1398, 1684
 Шатан (таксама Д'ябал, Сатана) 327, 328, 335
 Шахматы 1041, 1468
 Шкілет 53, 221, 656, 851, 1694
 Шкло 937, 1140, 1679, 1758
 Шкода, шкодзіць 267, 295, 411, 656, 764, 953, 955, 1199, 1309, 1501, 1538, 1903
 Шлях (таксама Дарога, Кірунак) 53, 239, 251, 262, 280, 290, 322, 330, 607, 622, 727, 728, 732, 735, 1024, 1039, 1052, 1153, 1157, 1218, 1224, 1230, 1320, 1361, 1467, 1772, 1809, 1821, 1825, 1863, 1888
 Шматмернасць 1291, 1397, 1510, 1693
 Штодзённасць (таксама Банальнасць, Звычайнасць) 397, 1196, 1304
 Штучны 627, 1441, 1839, 1957
 Штучны інтэлект 80, 916, 1276, 1514
 Шум 1478
 Шчаслівы 230, 735, 743, 744, 745, 746, 1212, 1215, 1282, 1518, 1677, 1946, 1947
 Шчасце 94, 168, 740, 745, 747, 748, 750, 751, 886, 953, 983, 1118, 1223, 1427, 1433, 1434, 1437, 1948, 1991
 Шчырасць 177, 526, 810, 1118, 1678
 Шыфр 476, 477, 478, 479
 Шэдэўр 1132, 1743, 1744, 1785
 Эвалюцыя (таксама Аўтаэвалюцыя, Технаэвалюцыя) 41, 55, 301, 314, 354, 565, 620, 826, 888, 1057, 1067, 1069, 1070, 1072, 1073, 1292, 1345, 1450,

1469, 1531, 1593, 1615, 1653, 1691, 1927, 1973
Эгаізм 1084
Эйнштэйн Альберт 1507
Экранізацыя 23
Эксгібіцыянізм 1781
Эксперт 307, 1048, 1054, 1261, 1481, 1497, 1914
Эксперымент 290, 1057, 1130, 1544, 1679, 1702, 1894, 1896, 1908, 1925
Экстрэміст 761, 1186
Элемент 92, 143, 199, 595, 865, 1055, 1150, 1457, 1530, 1573, 1591, 1679, 1719, 1943
Эліта 34, 1226, 1262
Эмпірыя 625, 631, 892, 923, 944, 949, 957, 1228, 1569, 1583, 1826
Энергія 779, 1153, 1838
Энергія атамная 306, 1540
Энтрапія 1756
Эпідэмія 1626
Эпоха 62, 213, 435, 591, 1013, 1023, 1335, 1397, 1408, 1574, 1588, 1642, 1684, 1696, 1748, 1891
Эротыка 709, 981, 1457, 1776
Эрудыцыя 12, 1222, 1762
Эстэтыка 146, 316, 1651, 1919
Этыка 19, 111, 147, 148, 297, 298, 300, 442, 917, 936, 944, 1077, 1247, 1351, 1406, 1519, 1615, 1617, 1979
Эфектыўнасць 297, 441, 901, 909, 1157, 1252, 1284, 1517, 1522, 1704, 1724, 1969
Эшафот 1426, 1435
Яблык 1116, 1332, 1499
Ява 446, 703, 835
Якасць 98, 99, 650, 856, 1052, 1079, 1267, 1257, 1506, 1614, 1810, 1829, 1843, 1916, 1997

Беларускамоўная бібліяграфія Станіслава Лема

Бібліяграфію склаў Віктар Язневіч

1. Лем, С. **Дайце мне мільярд** [Фрагмент з апавядання «Установа доктара Вліпердыуса»] / С. Лем ; пер. з польск. // Чырвоная змена (Мінск). — 1965. — № 200 (09.10.1965). — С. 3.

2. Лем, С. **З успамінаў Іёна Ціхага** [I] / С. Лем ; пер. з польск. М. Татура ; уклад. П. Стэфановіч // Ад Буга да Одры : апавяданні польскіх пісьменнікаў. — Мінск : Беларусь, 1969. — 436 с. — С. 285–303.

3. **Праблемы фантастыкі і клопаты фантаста**. Інтэрв'ю са Станіславам Лемам / Гутарку вёў Станіслаў Саладоўнікаў // Маладосць (Мінск). — 1970. — № 2. — С. 130–134.

4. Лем, С. **Расказ Піркса** / С. Лем ; пер. з польск. М. Валашкі [г. зн. (тут і далей) Анатоль Бутэвіч] // Беларусь (Мінск). — 1989. — № 8. = ↓11.8.

5. Лем, С. **Здарэнне** / С. Лем ; пер. з польск. М. Валашкі // Польша (Мінск). — 1989. — № 8. = ↓6, 11.7.

6. Лем, С. **Здарэнне** / С. Лем ; пер. з польск. М. Валашкі // Замежная фантастыка. — Мінск : Мастацкая літаратура, 1990. — 319 с. — С. 279–304. = ↑5.

7. Лем, С. **Альбатрос** / С. Лем ; пер. з польск. М. Валашкі // Далягляды. — Мінск : Мастацкая літаратура, 1990. — 279 с. = ↓11.3.

Літаратурна-мастацкае выданне

СВЕТ СТАНІСЛАВА ЛЕМА

Цытаты, афарызмы

Адказы за выпуск *Зміцер Вішнёў*
Вёрстка *Таццяна Тамілава*
Карэктурa *Ганна Варабей*
Дызайн вокладкі *Павел Дарохін*

Падпісана да друку 17.03.2022. Фармат 60×90/16.

Папера афсетная. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 15,5. Ул.-выд. арк. 9,8.

Наклад 200 асоб. Замова 3033.

16+

Прыватнае выдавецкае ўнітарнае прадпрыемства «Галіяфы».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/48 ад 03.10.2013.
Вул. Куйбышава, 22, корп. 6, пам. 6, 220029, Мінск, Беларусь.
E-mail: vish@bk.ru
www.halijafy.by

Таварыства з дадатковай адказнасцю «НоваПрынт».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/54 ад 25.02.2014.
Вул. Геалагічная, 50, 220103, Мінск, Беларусь.